

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Petra Pavliková

**Ženské hnutí v českých zemích a významné ženy UK
v 2. pol. 19. a 1. pol. 20. století**

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

Doc. PhDr. Miroslava Váňová, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Petra Pavliková

**Woman's movement in the Czech lands and important
Women of the Charles University in the second half of the
19th century and the first half of the 20th century**

Prague 2014

The diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. Miroslava Váňová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne: ..... Jméno autorky:.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Miroslavě Váňové, CSc. za poskytnutí potřebných rad, odborné vedení a ochotu. Dále děkuji rodině a přátelům za podporu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá ženským hnutím v českých zemích ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Základ představuje přehled vzniku spolků v daném období, základní charakteristiku vývoje společnosti, ve které spolky působily a postavení žen ve společnosti. Diplomová práce je také zaměřena na vzdělávání žen v rámci ženských spolků a organizací. Ženské spolky na českém území přispěly nemalou mírou k tomu, že se dnes ženy vzdělávají. Díky vzdělávání v ženských spolcích se v minulosti podařilo překonat některé stereotypy, které se o ženách šířily. Ženské spolky, které hojně vznikaly již od 19. století, napomohly emancipaci žen a v rámci počínajícího ženského hnutí sehrály významnou roli. V diplomové práci jsou zmíněny významné ženské spolky: Americký klub dam, Ženský výrobní spolek, Spolek pro ženské studium Minerva, Ženský klub český, Výbor pro volební právo žen a Ženská národní rada, které měly výrazný vzdělávací charakter. Dále je diplomová práce zaměřena na významné ženy UK.

Klíčová slova

Emancipace, feminismus, diskriminace, dívčí vzdělávání, rovné příležitosti, rovnoprávnost, volební právo žen, ženské hnutí, ženské organizace, ženské spolky.

Annotation

This diploma thesis deals with women's movement in the Czech lands in the second half of the 19th century and the first half of the 20th century. Its basis presents an overview of the establishment of associations in that period, the main features of the development of society, in which associations operated and the position of women in society. The diploma thesis is concentrated towards women's education within women's groups and organizations. Women's groups in the Czech region contributed significantly to the fact that today. Thanks to the education in women's clubs in the past, it was possible to overcome some of the stereotypes, which were spread about women. Women's groups were abundantly established already in the 19th century helped to the women's emancipation and within the starting women's movement they were very important. In the diploma thesis, there are mentioned three important women's groups: American Club of Ladies, Women's Manufacturing Czech Society, Society for Women's Studies Minerva, Czech Women's Club, Committee for Woman Suffrage and Women's National Council), which had a significant educational character. Further diploma thesis is focused on the important women of Charles University.

Key words

Emancipation, feminism, discrimination, girl's education, equal opportunities, equality of rights, women suffrage, women's movement women organization, women groups.

ÚVOD	8
1 ŽENSKÉ Hnutí V ČESKÝCH ZEMÍCH	10
2 POSTAVENÍ ŽEN VE SPOLEČNOSTI.....	14
3 SPOLEČENSKÉ ROZDÍLY V POSTAVENÍ ŽEN A MUŽŮ	16
4 ŽENSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V DRUHÉ POLOVINĚ 19. A PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ	17
4.1 První dívčí gymnázia.....	19
4.2 Vysoké školy	21
4.3 Boj za ženská povolání.....	22
5 ŽENSKÁ SPOLKOVÁ ČINNOSTI V DRUHÉ POLOVINĚ 19. A PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	24
5.1 Americký klub dam.....	26
5.2 Ženský výrobní spolek	28
5.3 Minerva	30
5.4 Ženský klub český.....	31
5.5 Výbor pro volební právo žen.....	32
5.6 Ženská národní rada	33
5.7 Významné osobnosti ženských spolků.....	34
5.7.1 Karolina Světlá (1830-1899).....	35
5.7.2 Františka Plamínková (1875 – 1942)	35
5.7.3 Milada Horáková (1901- 1950).....	37
6 ŽENSKÝ TISK	41
6.1 Periodická tvorba pro ženy první republiky.....	44
6.2 Ženské časopisy druhé republiky	45
6.2.1 Eva.....	45
6.2.2 Katolická žena	45
6.2.3 List paní a dívek	46
6.2.4 Hvězda československých paní a dívek	47
7 POLITICKÉ AKTIVITY ŽEN.....	48

7.1	Historický vývoj volebního práva českých žen	49
7.2	Božena Viková – Kunětická (1862-1934).....	53
8	ŽENY BADATELKY V DOBĚ PRVNÍ ČESKOSLOVENSKE REPUBLIKY	55
8.1	Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen	56
9	VÝZNAMNÉ ŽENY UK	57
9.1	Eliška Krásnohorská (1847 – 1926).....	57
9.2	Milada Paulová (1891-1970).....	58
9.2.1	Cena Milady Paulové	59
9.3	Albína Dratvová (1892-1969).....	60
9.4	Alice Masaryková (1879-1966)	61
9.5	Anna Honzáková (1875-1940).....	62
9.6	Marie Zdeňka Baborová – Čiháková (1877-1937)	63
9.7	Anděla Kozáková – Jírová (1897-1986)	63
9.8	Jarmila Veselá (1899-1972)	64
	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
	SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	70
	SEZNAM PŘÍLOH	74
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Ženské emancipační hnutí na českém území má své počátky již ve 40. letech 19. století. Od 60. let 19. století vznikaly ženské spolky, které se zaměřovaly na vzdělávání žen, a umožnily ženám získat stejné vzdělání, jaké měli v tomto období muži. Od počátku se ženské emancipační hnutí zaměřovalo na vzdělání dívek a zakládání dívčích škol. Až na přelomu 19. a 20. století ženy začaly pronikat i do univerzitních poslucháren.

Ženám po staletí nebylo umožněno účastnit se veřejného života. Společenské dění i politická situace se jich netýkala. Očekávala se od nich pouze starost o domácnost a péče o rodinu. Koncem 19. století mezi ženami rostl větší zájem o ženskou otázku a ženy začaly usilovat o naplnění občanských, ale i politických práv. Na základě toho se v ženském hnutí začala objevovat politická tematika. Velmi pozvolna se uvažovalo o roli žen ve veřejném dění a o volebním právu žen. Tyto snahy vyvrcholily uzákoněním rovnosti pohlaví, ke které došlo až po vzniku Československé republiky po roce 1918. Začátkem 20. století ženská emancipace nabývala na významu. Svědčí o tom i rozsáhlost hesla ženská emancipace v Ottově slovníku naučném z roku 1908. Vznikaly významné ženské spolky a snaha ženského hnutí se postupně naplňovala. I přes velké úsilí se nezdařilo docílit jednotné spolupráce všech spolků. Každá organizace měla rozdílné hodnoty a bylo obtížné dohodnout se na společných postupech. V období Československé republiky muži v intelektuálních kruzích začali pozvolna přijímat ženy jako sobě rovné, ale i přesto se neustále ozývaly konzervativní ohlasy, které upozorňovaly na tradiční poslání ženy. S příchodem druhé republiky se situace pro ženskou emancipaci opět zhoršovala. Práva, které ženy získaly v období první republiky, se nestačily zcela uplatnit v praxi a začaly být opět omezovány.

Diplomová práce je zaměřena na období druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století, neboť v tomto období ženy postupně dosáhly emancipace. Nejprve získaly možnost vzdělávat se na všech typech středních i vysokých škol a získat tak solidní zaměstnání, a později dosáhnout rovnosti v zákoně. Diplomová práce je teoretického charakteru a popisuje ženské hnutí v českých zemích, postavení žen ve společnosti, společenské rozdíly v postavení žen a mužů. Výrazněji a obsáhleji se zabývá kapitolami

ženské vzdělávání a s tím úzce související kapitolou ženská spolková činnost, jelikož v oblasti vzdělávání žen v českých zemích role ženských spolků sehrála výraznou roli. Ženské spolky svými vzdělávacími aktivitami, po určité období, zastupovaly roli státu. Kapitola obsahuje popis aktivit žen, které ženské spolky zakládaly a staly se nedílnou součástí hnutí za ženská práva. Rovněž analyzuje cíle, které si spolky v rámci ženského hnutí ve svých aktivitách kladly. Nedílnou součástí je kapitola ženský tisk a významné ženy UK. Témata jsou pojímána v navazujícím kontextu.

Cílem diplomové práce je analyzovat české ženské hnutí a ukázat jeho vliv na snahu českých žen vyrovnat se mužům i v akademické oblasti. Základní metodou je teoretická analýza dokumentů.

1 ŽENSKÉ HNUTÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Ženské emancipační hnutí v českých zemích má počátky již ve 40. letech 19. století a to zásluhou Magdaleny Dobromily Rettigové a jejím vzdělávání žen v domácnostech a kuchařkou pro ženy. Avšak výraznější změny nastaly až v 60. letech. Charakteristickým znakem této doby byla snaha o vzdělávání žen. S tímto úsilím úzce souviselo hospodářské osamostatnění žen. Hnutí se zaměřilo na spolkovou činnost a to především vzdělávací a přednáškovou, na zakládání dívčích škol a charitativní činnost. V 19. století nebylo vzdělávání žen ze strany státu zcela zajištěno.¹

Ženská emancipace je specifická v tom, že nezačala jako vymezování vůči mužskému světu, ale jako spolupráce žen s muži s cílem probuzení národa. Zrodil se ideál českého vlasteneckého feminismu, pomáhat zájmům národa péčí o vlastního muže a rodinu. Ženy zůstávaly mimo veřejnou sféru a stagnovaly na vlastní seberealizaci mimo rodinu.²

19. století bylo období vzniku mnoha různých spolků. Vznikaly i spolky ženské. Jednalo se o spolky dobročinné, neboť v této době ženy neměly možnost účastnit se politických aktivit. Některé z nich měly jako hlavní náplň vzdělávání žen. Mnohé významné osobnosti, mužské i ženské, se snažily neblahou situaci v oblasti vzdělávání žen, i co se týkalo jejich postavení ve společnosti, změnit. Například Božena Němcová a další intelektuálové zastávali myšlenku, že vzdělané ženy podstatně zvýší úroveň rodin, a tím i celého českého národa. Služba národu jako celku byla velmi důležitým aspektem českého ženského hnutí v tomto období. Podobný názor zastávala Eliška Krásnohorská, která hovořila o nutnosti vzdělání i těch žen, které se chtěly věnovat domácnosti a výchově dětí. Zastávala a prosazovala názor, že ženy nejsou méněcenné a pouze vzdělání je může dovést k jejich emancipaci.³

Ženskou hlavní sférou působnosti zůstávala domácnost. Dívky byly v Čechách vychovávány a připravovány na roli matky, manželky a hospodyně. Pokud se ženy

---

¹ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 11.

² LENDEROVÁ, M. *K hříchu i modlitbě. Žena v minulém století.* Praha: Mladá fronta, 1999. s. 236.

³ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 19.

neprovdaly, život pro ně ztrácel smysl, stávaly se nadbytečnými. Pro ženy nebylo snadné se, za této situace, zrovnoprávnit a emancipovat. Stále obtížnější bylo dosáhnout uznání. Nicméně i přes to se postupem času feministkám podařilo dosáhnout svých snah a cílů. Pozoruhodná změna nastala až s nástupem politické, sociální a kulturní moderny, a napomohla rozšířit veřejný prostor v české společnosti. Některé přetrvávající stereotypy se jako první pokoušeli pozměnit právě muži.⁴

Mezi české důležité předchůdce feminismu se zařadili Karel Slavoj Amerling a Vojtěch Náprstek. První etapa ženského hnutí v období 30. let byla spjata právě s Amerlingem. Nelze ho označit jako feministu, neboť mu nešlo o skutečné vyrovnání společenských rozdílů mezi mužem a ženou. Snažil se o intelektuální povznesení žen a pokus dát jejich životům hlubší smysl. Usiloval o zbavení ženských, stále přetrvávajících, stereotypů.⁵

S pokrokovější vlnou zájmů o ženské otázky přišel Vojtěch Náprstek. Na základě osvícenského přesvědčení o rovnosti všech lidí došel k závěru, že ženy jsou rovny mužům. Jeho hlavním cílem bylo povznést ženu k větší společenské užitečnosti. Roku 1865 založil v Praze Americký klub dam. Jeho členkami se stávaly příslušnice významných pražských rodin. Náprstek šířil myšlenky o ženské rovnocennosti a rovnoprávnosti. Věřil v poslání ženy sebevzdělávat se a vzdělávat druhé.⁶

Od 90. let ženy začaly naplňovat občanská a politická práva, včetně získání volebního práva a demokratizace společnosti. Tato témata se objevovala čím dál častěji v ženských časopisech. Podstatnou se stávala snaha o zrovnoprávnění žen s muži.⁷

Koncem 19. století byl výraznou osobností T. G. Masaryk, který ve svých parlamentních projevech nejenom informoval o nepříznivé situaci v českém dívčím a chlapeckém školství, ale taktéž předkládal vládě a poslancům návrhy na řešení této situace.⁸

Důležitým a potřebným společenským hnutím se ženská emancipace v Čechách stala až na počátku 20. století. Již Ottův slovník naučný, který vyšel roku 1908

---

⁴ HECZKOVÁ, L. *Pišící Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: FFUP, 2009. s. 14-15.

⁵ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 236.

⁶ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 53.

⁷ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 11-12.

⁸ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 24.

a obsahoval heslo ženská emancipace. Heslo ve slovníku zpracovaly a popsaly Františka Plamínková a Anna Honzáková na deseti stránkách, což poukazovalo na důležitost, jakou tomu autorky a redaktori slovníku přisuzovali. Ženskou emancipaci vysvětlovaly jako osobní svobodu ženy, její vztah k muži, práva na vzdělání a na přístup k zaměstnání a práva politická. Poprvé se objevuje požadavek rovnosti a také možnost vlastní seberealizace. Začátkem 20. století český feminismus přetrvával jako nepříliš radikální hnutí. Více se orientoval na spolupráci s muži než na boj proti nim. Ženy začínaly usilovat o politická a volební práva.⁹

Roku 1923 Františka Plamínková založila Ženskou národní radu, zastřešující organizace všech ženských spolků. Plamínková a její spolupracovnice začaly vydávat, v rámci Ženské národní rady, časopis Ženská rada. Plamínková a další představitelky usilovaly o vyšší typ žen a o ženy vnitřně svobodné. Dle Plamínkové vnitřní úkol feminismu vychází ze sebepoznání, prostudování ženství, vnitřního pochopení a ze správného vývoje ženy. Ženská osobnost by se neměla realizovat sebezapřením a pasivitou, nýbrž aktivní činností.¹⁰

Snaha prvorepublikových feministek nebyla založena na boji proti mužům, avšak usilovaly o součinnost s nimi. Z toho důvodu Plamínková organizovala schůze, na kterých objasňovala a vysvětlovala feministická stanoviska, jejich snahy a cíle. Snažila se o politickou angažovanost žen.¹¹

Další významný proud českých žen představovaly katoličky. Katolická ženská hnutí bojovala proti úpadku tradiční katolické mravnosti. Nejdůležitějším nástrojem byl ženský katolický tisk. Před vznikem Československé republiky roku 1911 byl založen časopis Žena, později přejmenován na Československá žena a od roku 1936 na Katolická žena. Katolické ženy nevyžadovaly zastoupení a účast v politice.¹²

Ženské hnutí se neozývalo pouze z řad středních vrstev. V dělnickém hnutí se také angažovaly ženy. Avšak jejich pokusy a snahy měly jiné rysy. Ženské dělnické hnutí

---

⁹ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 261.

¹⁰ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 160-162.

¹¹ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 167-168.

¹² BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. OLOMOUC: Univerzita Palackého, 2001. s. 212.

vycházelo z marxismu, který prosazoval potřebu a nutnost radikální přeměny poměrů. Proto se ženské hnutí středních vrstev a ženské dělnické hnutí neshodovalo a tím pádem se rozcházelo v názorech. Obě hnutí měla různé cíle. Hlavní představitelkou ženského dělnického hnutí byla členka sociální demokracie Karla Máchová. Zřídila tiskový orgán dělnických žen *Ženský list*, který se orientoval na problémy žen z nižších společenských vrstev. Ideálem prvorepublikového ženského hnutí bylo prokázat jednotnou snahu všech ženských organizací, ale kvůli nerovnostem a rozdílným zásadám to byl však nedosažitelný cíl.¹³

---

¹³ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. PRAHA: Janua, 1999. s. 299-300.

2 POSTAVENÍ ŽEN VE SPOLEČNOSTI

Většinová představa o úkolu ženy ve společnosti se po dlouhá léta držela tradičních hodnot. Od ženy se předpokládalo, že se vdá, bude mít několik dětí a na starost primárně jejich výchovu a údržbu domácnosti. V 19. století se zažilo označení tzv. tří K: "Kinder, Küche, Kirche" nebo také ideologie rodinného krbu. Mužům patřila veřejná sféra a ženám byla určena sféra domova. V důsledku průmyslové revoluce většina žen postupem času zjistila, že rodina z platu manžela nemůže vystačit. Ženy proto iniciativně začaly mnohem více pronikat do oblasti trhu práce. Do sféry, která byla stereotypně považována spíše za doménu mužů.¹⁴

Ženy většinou neměly zájem na tom své postavení v rodině jakkoliv měnit. Vše bylo zaměřeno na dovednosti a schopnosti pečovat o rodinu, řídit domácnosti a vzorně reprezentovat. Tento stereotypní model výchovy vylučoval možnost jiného zaměstnání.¹⁵

Práce, která byla ženám nabízena, byla většinou opakujícího se charakteru. Pro takové zaměstnání nebylo nutné příliš odborné vzdělání. To se pojilo s problematikou zákazu studií na vysokých školách pro ženy. Většina žen tak pracovala jako dělnice, služky či nádenice.¹⁶

Pokud si ženy zvolily zaměstnání v čistě ženských profesích, a byly vychovatelky, hospodyně a ošetřovatelky, nikdo proti tomu neměl námitky. Postupně také nahrazovaly muže v továrnách. Plno dělnických žen bylo nuceno spolupodílet se na rodinném rozpočtu přivyděláváním si např. ručními pracemi, jako pradelny a posluhovačky a to z toho důvodu, že ženská práce byla mnohem hůře placená, než práce mužská. Zaměstnání dělnických žen se stalo ekonomickou nutností. V momentě, kdy se žena provdala, většinou své zaměstnání opouštěla.¹⁷

---

¹⁴ ŠTĚPÁNOVÁ, I., SECKÁ, M., SOCHOROVÁ, L. *Ženy rodiny Náprstkovy*. Praha: Argo, 2001. s. 57.

¹⁵ HORSKÁ, P., KUČERA, M. a kol. *Dětství, rodina, stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. s. 393.

¹⁶ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 256.

¹⁷ ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 212-213.

V druhé polovině 19. století narůstal počet neprovdaných žen. Společenská role je odsuzovala pouze k povinnostem v domácnosti. Byly ekonomicky závislé. Velmi často se setkávaly se stereotypy a předsudky.¹⁸

Potřeba žen po možném pracovním uplatnění byla stále výraznější. Byly odkázány pouze samy na sebe. Rostoucí nutnost obživy spousty žen přivedla na trh práce. Nadále se snižovala poptávka po domácích ženských ručních pracích.¹⁹

A proto usilovaly o ekonomickou nezávislost, již by jim zaručilo vzdělání. Vytvořily podstatné úsilí, které směřovalo k dosažení vyššího vzdělání, vzdělání zakončené maturitou a později vzdělání univerzitní. Nuceny byly vlivem ekonomických a sociálních změn. Muži začaly ostře kritizovat toto stanovisko, neboť by rozvoj gramotnosti a vzdělání žen mohl ohrozit jejich postavení a s tím úzce spojenou strukturu rodiny.²⁰

Vstup žen na pracovní trh otřásl všemi tradičními zásadami. Vše bylo podníceno spekulacemi o přeměně ženy a ztrátě její tradiční role. Mnohdy bylo argumentováno, že žena, která by pracovala mimo domov, přijde o své specifické ženské vlastnosti.²¹

---

¹⁸ ABRAMSOVÁ, L. *Zrození moderní ženy*. Evropa 1789-1918. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 91-94.

¹⁹ HORSKÁ, P., KUČERA, M. a kol. *Dětství, rodina, stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. s. 393.

²⁰ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Mladá fronta, 1999. s. 253.

²¹ Tamtéž, s. 259.

3 SPOLEČENSKÉ ROZDÍLY V POSTAVENÍ ŽEN A MUŽŮ

Nebylo snadné narušit převládající společenské stereotypy a předsudky. Většina žen je dlouho schvalovala a bez odporu přijímala předurčenou roli manželky, matky, vychovatelky a hospodyně. Většina českých žen považovala manželství za cíl svého života a dokázaly tomu podříditi vše ostatní. Ženy byly stále vychovávány v zajetí tradic. Neprovdané dívky neměly téměř žádnou šanci najít si zaměstnání. Jejich znalosti omezovaly jen na péči o domácnost.²²

Při výběru budoucího manžela nebyl ani tak důležitý vzhled, jako spíš jeho kariéra, majetkové poměry a schopnosti. Od žen se očekávalo, že kýženého společenského uznání dosáhnou jako manželky a matky.²³

Dívky se již od dětství připravovaly na role manželek a matek. To pro ně zůstalo ideálem. Manželky měly podřízené postavení a byly vnímány jako vlastnictví muže. Společnost se nechtěla smířit s představou samostatné a nezávislé ženy. V první řadě se očekávalo, že naplní požadovanou roli manželky a matky.²⁴

Další podstatnou otázkou ženského hnutí bylo po dlouhou dobu mateřství. Ženy vyžadovaly potvrzení své role ve společnosti, avšak stále byla zdůrazňována jejich mateřská přirozenost.²⁵

Postavení mužů nebylo příliš jednoduché. Předpokládaly se od něj vyhlídky do budoucnosti, kariéra v zaměstnání a slušný stabilní příjem. Teprve po splnění těchto požadavků, mohl muž začít pohlížet na případné založení rodiny. Z toho důvodu se muži ženili ve zralém věku. Tak ubývalo mladých mužů vhodných k ženění.²⁶

---

²² BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* Praha: Slon, 2005. s. 20.

²³ Tamtéž, s. 22.

²⁴ ABRAMSOVÁ, L. *Zrození moderní ženy. Evropa 1789-1918.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 71.

²⁵ HECZKOVÁ, L. *Píši Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky.* Praha: FFUP, 2009. s. 20.

²⁶ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* Praha: Slon, 2005. s. 21-23.

4 ŽENSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V DRUHÉ POLOVINĚ 19. A PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Tereziánská školská reforma z 6. prosince 1774 uzákonila povinnou školní docházku pro mládež od šesti do dvanácti let a zřizovala triviální školy. V platnosti zůstala až do reformy roku 1869. Prodělala jisté úpravy, ale její charakter se neměnil. Roku 1855 byl uzavřen konkordát²⁷ s katolickou církví, který upravoval vztahy s Habsburskou monarchií a církvi poskytl objemné pravomoce. V šedesátých letech přispěla prusko-rakouská válka k urychlení reformy.²⁸

V šedesátých letech byla uzákoněna soustava zákonů, které napomohly reformovat rakouské školství. Roku 1862 byl přijat nový obecní řád, který výrazně urychlil rozvoj a vývoj českých škol, stejně tak jako nový školský systém přijatý roku 1869, známý jako Hasnerův zákon. Reforma platila pro všechny stupně školství, od mateřských škol po střední školy. Jedinou výjimkou tvořilo univerzitní vzdělání. Z původních tereziánských triviálek vznikaly pětitřídní obecní školy, které byly společné pro chlapce i dívky. Na ně navazovala tříletá měšťanka nebo osmileté gymnázium.²⁹

Měšťanské školy byly stanoveny pro děvčata a chlapce zvlášť. Dle zaměření byla gymnázia klasická, později reálná. Gymnázia byla pro dívky nepřístupná. Určena byla pouze chlapcům. V padesátých letech 19. století se začaly vytvářet tzv. reálky³⁰. Nahrazovaly hlavní tereziánské školy. Reálky v důsledku reformy a ve snaze zjednodušit školství byly většinou zaměřeny na nižší gymnázia. Zvýšil se počet

---

²⁷ Konkordát – mezinárodní smlouva, která většinou řeší práva, záležitosti a svobody vyznání pro katolickou církev v daném státě. Podle *konkordát* [online]. 17. května 2005. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Konkord%C3%A1t>.

²⁸ VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda. 1996. s. 138-139.

²⁹ Tamtéž, s. 140.

³⁰ Reálka – střední škola bez výuky klasických jazyků, důraz kladen na přírodovědní předměty a živé jazyky. Podle *reálka* [online]. 21. října 2011. [cit. 2013-12-06]. Dostupné z: <http://www.cs.wiktionary.org/wiki/re%C3%A1lka>.

studentů středních škol, a rapidně rok od roku stoupal. Tento nastavený systém školství prakticky fungoval až do konce Rakousko-Uherska.³¹

Po dlouhou dobu byla možnost studia poskytnuta pouze mužům. Avšak od druhé poloviny 19. století docházelo k radikálním změnám. Původní tereziánský školní řád umožňoval dívkám navštěvovat obecné školy. Po jejich absolvování bylo jejich vzdělání ukončeno. Reformy z padesátých a šedesátých let povolovaly dívkám pokračovat ve studiu na měšťanských školách. Nicméně škol, určených pouze dívkám, vznikalo jen několik. I přesto reformy z šedesátých let přinesly zásadní obrat v ženském vzdělávání, neboť dívkám bylo umožněno navštěvovat měšťanské školy. Náročnost a rozsah učiva byl totožný s chlapeckými školami. Místo technických oborů se učily ruční práce.³²

Dívčí vzdělávání limitoval stereotypní obraz ženy ve společnosti, který ji viděl především jako osobu zodpovědnou za domácnost. Postupně začalo přibývat samostatných veřejných dívčích škol, které byly zprvu svěřovány školským sestřím a kongregacím věnující se výchově dívek. Nejstarší dívčí škola vznikla roku 1860 v Písku. Pak následovaly školy v několika dalších větších městech.³³

První pokus o ucelení ženského vzdělávání v českých zemích bylo založení Průmyslové dívčí školy v Praze roku 1865. Impuls jejímu vzniku dal Spolek sv. Ludmily, jež byl založen roku 1851 a podporoval chudé vdovy. Tato průmyslová škola se orientovala na chudé dívky, které si zde mohly bezplatně doplnit základní vzdělání.³⁴

V 70. a 80. letech se o zakládání škol zasloužily dva významné ženské spolky. Vesna a Ženský výrobní spolek. Vznikaly jednoleté až tříleté průmyslové a obchodní školy pro dívky. Předměty byly jak akademicky, tak prakticky zaměřeny. Po ukončení studia i přesto studentky neměly možnost se dále vzdělávat. Většina z nich získala pouze manuálně zaměřené zaměstnání. V 80. letech byla poptávka po praktickém vzdělávání žen a proto byly zakládány hospodyňské školy pro ženy. Filozofie těchto škol byla nápodobná s pojetím výchovy Magdalény Dobromily Rettigové. Uvědomovaly si, že bez praktických znalostí v oblasti hospodaření, výchovy dětí

---

³¹ VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 141.

³² VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 162-164.

³³ LENDEROVÁ M. *K hříchu i k modlitbě.* Praha: Mladá fronta, 1999. s. 56-62.

³⁴ Tamtéž, s. 208.

a vedení domácnosti není možné obstát. Roku 1886 vznikaly první hospodyňské školy v Kroměříži, o dva roky později ve Střežerech u Hradce Králové, v Lounech a v Havlíčkově Brodě. V každém městě nebylo možné založit soukromou školu, proto se jejich nedostatek kompenzoval prostřednictvím zřizování praktických kurzů, které se zabývaly mlékařstvím, domácím hospodářstvím, chovem zvířat, apod. V tomto období vznikaly i další školy jako například dívčí pedagogium v Praze, které bylo možno ukončit maturitní zkouškou. Taktéž byly zřizovány kurzy pro ošetřovatelky a probíhaly první pokusy o založení gymnázia, jež by mohly navštěvovat i dívky.³⁵

Roku 1872 byl ženám umožněn přístup do státní poštovní služby. V 80. letech vzrůstalo porozumění pro hospodářskou samostatnost žen. Vznikala celá řada kurzů, např. kurzy jazykové, kreslířské, malířské, vyšivačské aj.³⁶

4.1 První dívčí gymnázia

Již v 60. letech vznikla první myšlenka zřídit dívčí gymnázium, nicméně společnost dosud nebyla připravena tuto výzvu přijmout. Nejpodstatnějším vzděláním pro dívky nadále přetrvávala výchova v domácnosti a péče o rodinu. Společnost stále prosazovala názor neúčinnosti a nesmyslnosti ženského vzdělání. Stereotypy a předsudky o ženském předurčení byly v populaci hluboko zabudovány a jen velmi pozvolna a složitě se jejich přesvědčení měnily.³⁷

První pokus o založení ženského gymnázia selhal. Jako první přišli s nápadem vybudování pražského ženského gymnázia profesori Gabriel Blažek, Pavel Jehlička a František Čupr a to roku 1868. Jejich plán zkrachoval i přes velké úsilí.³⁸

Velmi významný byl vznik dívčího gymnázia Minerva, za níž stála Eliška Krásnohorská. Gymnázium bylo soukromé. Jednalo se o první dívčí gymnázium ve střední Evropě. Spolek Minerva financoval a spravoval první dívčí gymnázium. Škola byla otevřena roku 1890 a přihlásilo se do ní 51 žaček. I přes podstatný význam této

---

³⁵ NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století*. Praha: Janua, 1999. s. 116-117.

³⁶ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 45.

³⁷ VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 165.

³⁸ Tamtéž, s. 165.

instituce, stále bylo dívčí vzdělávání považováno za zbytečné. Přednostní byly vdavky. Krásnohorská vnímala jako nespravedlnost, že dívkám nebylo umožněno završit středoškolské vzdělání maturitní zkouškou, neboť právě to vylučovalo možnost studia na univerzitách. V této souvislosti se potýkala s řadou překážek a potíží.³⁹

Krásnohorská před založením dívčího gymnázia dlouhodobě studovala poměry v cizině a radila se se školskými odborníky. Především věděla, že pro myšlenku ženského studia je zapotřebí získat veřejné mínění.⁴⁰

První studentky Minervy neměly studium jednoduché. Pololetní a výroční klasifikaci musely podrobovat před komisí z chlapeckého akademického gymnázia.⁴¹

Gymnázium primárně obsahovalo dvouletou přípravku, která měla za úkol žákyním doplnit učivo z obecných škol a dále čtyři třídy. První maturitní zkoušku dívky skládaly v roce 1895 na chlapeckém Akademickém gymnáziu. Minerva, jakožto soukromá škola neměla právo maturity. Roku 1896 získaly ženy přístup na univerzity, nýbrž jen jako hospitantky. Mohly se účastnit přednášek pouze se souhlasem vyučujícího. Na filozofické fakultě ženy získaly právo studovat roku 1897, o tři roky později i na lékařské fakultě. Roku 1901 Minerva začala vydávat vysvědčení zahrnující klauzuli, jež opravňovala studentky vstoupit na univerzity. Teprve roku 1907 bylo možné skládat maturitní zkoušku.⁴²

Úspěch Minervy započal zakládání obdobných akademicky zaměřených dívčích škol. V Brně vznikl spolek Vesna, který se výrazně účastnil na zakládání podobných typů škol. V Čechách i na Moravě vzniklo devět škol stejného charakteru jako Minerva. Nicméně podle školského zákona dívky musely skládat závěrečné zkoušky na chlapeckých ústavech.⁴³

Roku 1907 bylo otevřeno druhé dívčí gymnázium ve Valašském Meziříčí, do jehož prvního ročníku bylo zapsáno 22 žaček. Školství habsburské monarchie za celou dobu nevyřešilo nedostatek dívčích škol. Od 90. let se usilovalo o koedukaci, jež by

---

³⁹ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 65-69.

⁴⁰ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 45.

⁴¹ Tamtéž, s. 45.

⁴² BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon, 2005. s. 132-134.

⁴³ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století*. Praha: Janua, 1999. s. 126.

vedla k tomu, že by dívky mohly bez omezení studovat na chlapeckých školách.⁴⁴ Vláda neschvalovala zahrnutí dívčího školství do státní správy.⁴⁵

Minerva byla první školou, na které bylo roku 1912 zavedeno pravidlo, že zde mohou působit i vdané učitelky, ale pouze s podmínkou, že v případě mateřství za sebe najdou náhradu.⁴⁶ Na Minervě studovaly především dcery státních úředníků a učitelů.

Dne 19. listopadu 1918 Ministerstvo školství rozhodlo o plném zrovnoprávnění dívek na chlapeckých středních školách. Do této doby mohly pouze navštěvovat chlapecké ústavy, účastnit se výuky, aniž by zasahovaly do vyučování. Další vládní výnosy zachovávaly dívčí střední školy. Výnos ze srpna 1919 ustanovil omezení počtu dívek na chlapeckých středních školách. Nejprve měly být naplněny dívčí střední školy. Následující výnos z května 1920 nakázal dívkám se nejdříve hlásit na dívčí střední školy a pouze v případě plné kapacity se mohou přihlásit na chlapecké střední školy.⁴⁷

4.2 Vysoké školy

Školství habsburské monarchie poskytovalo studium na několika středních školách, avšak žádná z nich po dlouhou dobu neposkytovala dívkám ukončit studium maturitní zkouškou. Bez složení maturitní zkoušky byl přístup na univerzity ženám znemožněn. Jinou možnou alternativou byly pokračovací kurzy, jež navazovaly na měšťanské školy a směly je navštěvovat jak dívky, tak chlapci. Před rokem 1896 byl přístup žen k univerzitnímu vzdělání velmi komplikovaný. Na filozofické fakultě získaly právo studovat až roku 1897. Na lékařské fakultě o tři roky později. Roku 1900 žádaly o studium na právnické fakultě, nicméně jejich požadavek byl zamítnut. Zpřístupněním vysokých škol počet žen na univerzitách neustále vzrůstal.⁴⁸

---

⁴⁴ Koedukace – společná školní výchova chlapců a dívek. Podle *koedukace* [online]. 2012. [cit. 2014-01-15].

Dostupné z: <http://www.slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/koedukace>.

⁴⁵ NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století*. Praha: Janua, 1999. s. 125.

⁴⁶ Tamtéž, s. 126-127.

⁴⁷ Tamtéž, s. 128.

⁴⁸ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon, 2005. s. 134.

Za studia žen na univerzitách bojovaly také Ženské Listy. Roku 1917 už studovalo na vysokých školách několik stovek posluchaček různých oborů, technických nevyjímaje.⁴⁹

Již roku 1902 získala, jako první žena, Anna Honzáková doktorát ze všeobecné medicíny. Po vzniku Československé republiky bylo po dlouhém vyčkávání zpřístupněno ženám studium na právnické fakultě. Absolventky z této fakulty získávaly místa ve státní i veřejné správě. Jako první doktorkou práv, jež promovala roku 1922, byla Anděla Kozáková. Československý svaz notářů vydal o tři roky později rezoluci, dle které mohly být ženy přijímány za kandidátky notářství. Roku 1935 se stala první notářkou Anděla Kozáková – Jírová. Dlouho zapovězenou funkcí pro ženy bylo povolání soudce. K přístupu k této profesi napomohla Jarmila Veselá. Roku 1930 byly poprvé ženy jmenovány do funkce soudce.⁵⁰

4.3 Boj za ženská povolání

Podstatné nerovnosti mezi muži a ženami na trhu práce se projevovaly především v platovém ohodnocení. Ženy dosahovaly o mnoho nižších příjmů než muži. Důvodem byly přetrvávající androcentrické ideologie⁵¹ ve společnosti, v rámci kterých byla mužská práce považována za více hodnotnou, než práce ženská. Platy žen byly spíše doplňkovým finančním příjmem rodiny.⁵²

Za první ekonomicky nezávislou profesí bylo považováno učitelství, do kterého postupem 19. století ženy vstupovaly v celém Rakousko-Uhersku. Učitelství bylo také jednou z mála profesí, díky které se ženám mohlo dostat patřičného vzdělání.⁵³

Ženy, které finančně vypomáhaly svým rodinám, pociťovaly dvojí břemeno. Těžce pracovaly přes den a po příchodu ze zaměstnání je doma čekala druhá, avšak

---

⁴⁹ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 82.

⁵⁰ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý ženy nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 107-109.

⁵¹ Androcentrismus – nadřazování maskulinity nad feminitou, tendence stavět mužský pohled na svět do centra dění.

Podle androcentrismus [online]. 2008. [cit. 2013-11-12]. Dostupné z: <http://www.infoz.cz/androcentrismus/>.

⁵² PAVLÍK, P. *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: 2005. s. 32.

⁵³ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 254.

neplacená práce. Stále měly hlavní zodpovědnost za vedení domácnosti a starost o rodinu. Veškerá tato znevýhodnění postupně vedla k boji o emancipaci žen a boji za jejich rovná práva.⁵⁴

---

⁵⁴ PAVLÍK, 2005. s. 33.

5 ŽENSKÁ SPOLKOVÁ ČINNOSTI V DRUHÉ POLOVINĚ 19. A PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Druhá polovina 19. století byla zásadní pro zakládání ženských spolků. V české společnosti a kultuře zesílilo národní povědomí a uvnitř rakouské monarchie si vytvářelo specifický ráz. Zainteresované ženy se nechtěly stavět do opozice vůči převládajícím názorům a směrům, pokoušely se však je šířit a identifikovat se s nimi, neboť se chtěly podílet na vytváření a posilování české kultury.⁵⁵

První ženská sdružení měla převážně dobročinný charakter. Filantropie se stala neodmyslitelnou součástí ženského hnutí. Mezi nejvýznamnější české filantropky od 60. let 19. století patří Marie Riegerová. Roku 1865 vstoupila do Spolu sv. Ludmily, který byl založen roku 1851 hraběnkou Kristinou Schönbornovou pro podporu svobodných žen. Tento spolek byl tehdy jedinou ženskou asociací svého druhu a jako první vznikl za účelem podpory vdov a ženského vzdělávání. Hlavní náplní spolku byla pomoc a podpora chudým ženám a pořádání kurzů pro nemajetné dívky.⁵⁶

Dalším dobročinným spolkem byl Spolek sv. Anny, na němž měl zásluhu Karel Slavoj Amerling. Na základě jeho podnětu vznikl azyl pro choromyslné na pražských Hradčanech.⁵⁷

Roku 1869 za podpory Marie Riegerové-Palacké vznikla opatrovna pro předškolní děti u sv. Jakuba v Praze. Opatrovna zcela respektovala specifika dětí předškolního věku a z toho důvodu byly pečovatelky pouze vyškolené ženy, učitelky. Marie Riegerová-Palacká položila základy pro rozvoj předškolní péče. Po vzoru pražské opatrovny začaly vznikat další ústavy mající charakter mateřských škol.⁵⁸

V 60. letech začaly do Čech pronikat první ohlasy ženského hnutí v Americe a to především zásluhou Vojty Náprstka, který žil několik let ve Spojených státech a po návratu do Čech usiloval o zlepšení vzdělání nejširších vrstev obyvatel. Představoval

---

⁵⁵ HECZKOVÁ, L. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: FFUP, 2009. s. 11.

⁵⁶ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 68-71.

⁵⁷ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 232.

⁵⁸ LENDEROVÁ, M. a kol. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2009. s. 194.

nejnovější technické vynálezy, stroje a přístroje, jež usnadňovaly práce v domácnosti. Byl přesvědčený, že ženy by měly být i mimo jiné nositelkami pokroku.⁵⁹

České ženské spolky vznikající od druhé poloviny 19. století se staly pozoruhodnou a důležitou kapitolou ženské emancipace, avšak své pozitivní působení sehrály i v celkovém vývoji českého národa. Existovalo na stovky nejrůznějších ženských sdružení. Především se zabývaly kulturní, vzdělávací, charitativní a společenskou činností. Částečně tak nahrazovaly nedostatečně přístupnou politickou oblast a byly významným přínosem pro rozvoj demokracie v české společnosti. Vzhledem k velkému počtu ženských spolků vznikla velmi nepřehledná situace, byl tedy kladen požadavek sjednotit všechny do jedné organizace. Kvůli tomu byl roku 1911 ustanoven spolek Svaz ženských spolků českých.⁶⁰

Zásadním cílem Svazu ženských spolků českých byla vzájemná koordinace mezi spolky a stanovení jednotného základu v činnostech. První sjezd se konal roku 1913 a čítal na 51 spolků. Svou práci rozčlenil do několika odborů, např. hospodářský, mírový, sociální, organizační, aj. Snahou bylo vytvořit více možností pro snadnější přístup žen ke vzdělání a jejich následné uplatnění v pracovním procesu. Náplní jeho činností byl další rozvoj dívčích škol a vznik institucí, jež by ženám byly prospěšné. Nicméně úsilí překazila blížící se válka.⁶¹

Na přelomu 19. a 20. století bylo ženské vzdělávání z velké části vybojováno. V období první poloviny 20. století se objevovala nová témata, hlavně téma žena a politika, konkrétně problematika volebního práva žen a zastoupení žen v politice. Tato témata sice řešily již v 90. letech 19. století ženské časopisy, ale až 20. století přineslo konkrétní organizaci práce za účelem získání volebního práva pro ženy. Počet ženských spolků stále narůstal. O dosažení rovnoprávnosti se zapojovala úzká skupina žen.⁶²

Ženské organizace se postupem času nesoustředily pouze na české území, nýbrž členky navštěvovaly i zahraniční konference jiných ženských organizací. Navazovaly

---

⁵⁹HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 44.

⁶⁰NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 134.

⁶¹NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 135.

⁶²NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 223.

nové kontakty, avšak spolupráce v plné míře byla rozvíjena až po roce 1918, po vzniku Československé republiky. Prezident T. G. Masaryk byl velkým zastáncem ženských práv. Zasadil se o vysokoškolské studium žen, neboť byl přesvědčen o rovnocennosti žen.⁶³

Již na přelomu 19. a 20. století mělo působení T. G. Masaryka, tehdy univerzitního profesora a poslance Říšského sněmu, význačný vliv na českou společnost a zejména na mládež. Masaryk ve svých přednáškách a besedách mimo univerzitu mnohokrát formuloval svůj názor na ženu. Značný přínos měla i Charlotta G. Masaryková, která roku 1890 přeložila spis J. S. Milla *O poddanství žen*.⁶⁴

Ústavní listina uzákonila rovná práva pro obě pohlaví. Ženy měly možnost získat středoškolské a vysokoškolské vzdělání. Během první poloviny 20. století se podstatně zvyšoval počet studujících žen. Na základě toho se více žen dostávalo do veřejné sféry. Pro toto období je charakteristický vznik nových ženských spolků, avšak kontinuita ženského hnutí byla v roce 1948 přerušena nastolením nového režimu, který nebyl pro občanskou společnost i spolky příznivý.⁶⁵

5.1 Americký klub dam

Významným spolkem ženského hnutí se stal Americký klub dam založen roku 1865 (viz. příloha A). Ve vývoji ženské otázky sehrál důležitou roli. Hlavní zásluhu na jeho založení měl Vojta Náprstek (viz. příloha B), který byl značným stoupencem emancipace žen a demokratických ideálů. Nuceným pobytem v USA svoje přesvědčení ještě více prohloubil, neboť získal hodnotné poznatky o tamějším ženském hnutí.⁶⁶

---

⁶³ BUREŠOVÁ, M. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 59.

⁶⁴ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 45-46.

⁶⁵ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 59.

⁶⁶ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky žena nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 27.

Ve spolupráci s Karolinou Světlou založili středisko pro činnost českých žen a dívek. Jednalo se o klub po americkém způsobu. V domě u Halánků se ženy scházely v čítárně, knihovně a na přednáškách, které se týkaly všech oborů lidského vědění od astronomie přes medicínu, psychologii aj. Nejvýznamnějšími profesory, kteří v klubu přednášeli, byli například Jaroslav Goll, Emil Holub, Jan Evangelista Purkyně a také T. G. Masaryk.⁶⁷

Členkami byly výlučně ženy. Muži byli ve spolku tolerováni pouze jako přednášející. Podmínkou členství byl věk nad 16 let a každá nová členka musela dostat doporučení od některé z členek klubu. Ve spolku neexistovaly vedoucí funkce a docházející neplatily žádné příspěvky. Členkami amerického klubu dam byly především příslušnice významných českých rodin z řad novinářů, spisovatelů, politiků. Například Ž. Podlipská, K. Světlá, V. Lužická, E. Krásnohorská. Později se členství dědilo z matky na dceru.⁶⁸

Klub se vyznačoval pořádáním a organizováním přednášek, které se staly hlavním prostředkem vzdělání. K obohacení vzdělání členek sloužila rozsáhlá knihovna, kterou dal Náprstek k dispozici. Spolek se kromě vzdělávacích činností věnoval také charitativním činnostem. Členky navštěvovaly nemocnice a sociální ústavy, pečovaly o děti a mládež. Pořádal také vzdělávací vycházky, výlety a exkurze. Každou vycházku doprovázel výklad kvalifikační průvodce.⁶⁹

Americký klub dam stál u všech klíčových aktivit týkajících se vylepšení ekonomického a společenského postavení žen. Podporoval Ženský výrobní spolek, spolek Minerva, stál při založení dívčího gymnázia. Roku 1894 činnost klubu byla na kratší dobu pozastavena z důvodu smrti Náprstka. Rozšířil svou působnost na dělnické ženy a pořádal nedělní dýchánky. Roku 1907 překonal i smrt Josefy Náprstkové, která

---

⁶⁷ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 44.

⁶⁸ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha:Slon, 2005. s. 86.

⁶⁹ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha:Janua, 1999. s. 58.

se ujala po smrti manžela jeho organizace. Přečkal první a druhou světovou válku i německou okupaci, ale nepřekonal komunistický převrat.⁷⁰

Během 19. století vládě i policii aktivity klubu vadili. Avšak teprve po nástupu komunistické totality roku 1948 byl spolek definitivně rozpuštěn. Neformálně existoval i nadále. Americký klub dam se snažil o rozšíření duševních obzorů žen. Nesnažil se ženy odvádět od domácnosti. Jinak tomu bylo u spolku v 70. letech, například u Ženského výrobního spolku.⁷¹

5.2 Ženský výrobní spolek

Ženský výrobní spolek český založila roku 1871 Karolina Světlá. Vznikl na základě prusko-rakouské války roku 1866. Ukázalo se, že ženy, zejména vdovy, nejsou schopny se samy uživit. Cílem bylo vychovávat ženy a dívky, jak prakticky, tak ekonomicky k výdělečné činnosti.⁷²

Při spolku byla zřízena i spolková, průmyslová škola zaměřená na výuku praktických předmětů, které mohly navštěvovat i dívky z chudých rodin, neboť Ženský výrobní spolek byl zacílen také na venkov. Ve vedení Amerického klubu dam i Ženského výrobního spolku se objevovaly tytéž osobnosti. Spolek rovněž vznikl v místnostech Amerického klubu dam. Zavedl stanovy a řízení spolku zajišťoval patnáctičlenný výbor a valná hromada. Ženský výrobní spolek umožňoval ženám a dívkám soustavné, dlouhodobé a odborné vzdělání.⁷³

Ženský výrobní spolek měl nahradit aktivity Spolku sv. Ludmily. Od roku 1874 v jeho režii začalo vycházet periodikum Ženské listy, které se zabývaly aktuálními problémy ženského hnutí. Ženské listy jakožto výkonný orgán Ženského výrobního

---

⁷⁰ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha:Janua, 1999. s. 62-64.

⁷¹ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha: Slon, 2005. s. 27.

⁷² HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 44.

⁷³ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha:1999, s. 44.

spolku pravidelně informovaly veřejnost o výukovém plánu pro další rok, o loteriích, konaných výstavách i bazarech. Listy řídila Eliška Krásnohorská.⁷⁴

Roku 1880 ze zdravotních důvodů Světlá rezignovala na funkci starostky spolku a nahradila ji Emilie Bártová. Krásnohorská také opustila funkci sekretářky a více se začala věnovat literární činnosti. Průmyslová škola byla tříletá a během svého působení si vydobyla respekt a uznání. Avšak časem její členky ztrácely na bojovnosti. Nejvýznamnějším rokem pro školu byl rok 1885, kdy škola nabyla veřejného práva. Roku 1887 získala možnost udělovat svým žákyním živnostenské listy.⁷⁵

Ženský výrobní spolek nebyl veřejností příliš podporován. České ekonomické i politické špičky se k jeho existenci stavěly negativně. Zejména František Ladislav Rieger proti němu ostře vystupoval. Přes všechny nesnáze, kterým spolek čelil, byl vznik spolku Domácnost vítán. Zrodil se jako pocta Magdaleně Dobromile Rettigové roku 1885, neboť se oslavovalo sto let od jejího narození. Spolek Domácnost byl určen pro střední a bohatou třídu. Pořádaly přednášky a roku 1890 byla vydána kniha s kuchařskými recepty. Kuchařka vzbudila velký ohlas a vycházela ještě za první republiky.⁷⁶

Spolek se stal významným mezníkem k ženské emancipaci. Poskytoval ženám konkrétní možnosti být samostatnou. Vrcholem jeho aktivit bylo období 70. až 90. let 19. století. Zanikl roku 1957, rovněž v době komunistické totality.⁷⁷

Nápodobou Ženského výrobního spolku v Praze byl moravský spolek Vesna, založený roku 1870. Zpočátku byla jeho činnost orientována pouze prakticky. Od 90. let rozvíjel přednáškovou činnost, taktéž pořádal odpolední a večerní krátkodobé specializované kurzy. Podílel se na zrodu řady dalších škol.⁷⁸

---

⁷⁴ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* Praha: Slon, 2005. s. 122.

⁷⁵ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: Janua, 1999. s. 75.

⁷⁶ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* Praha: Slon, 2005. s. 128-131.

⁷⁷ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* Praha: Slon, 2005. s. 130.

⁷⁸ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: Janua, 1999. s. 77.

5.3 Minerva

Roku 1890 vznikl z iniciativy Elišky Krásnohorské spolek pro ženské studium Minerva. Krásnohorská to z počátku neměla lehké, neboť se potýkala se značným odporem, především ze strany mužů. Cílem spolku bylo umožnit dívkám maturitu, a tím pádem i přístup k vysokoškolskému vzdělání. Tento spolek ve své době představoval nejradikálnější proud emancipace. Členkám nestačilo se vzdělávat a osvojovat si praktické vzdělání, požadovaly možnost vysokoškolského studia žen. Činnost spolku byla zprvu zacílena na zřízení dívčího gymnázia, proto zorganizovaly petici za povolení dívčího gymnázia. Se vznikem gymnázia se zaměřovaly na jeho řízení, spravování a financování. Spolek řídil, spravoval a financoval gymnázium do roku 1915.⁷⁹

Gymnázium Minerva se stalo nejstarším dívčím gymnáziem Rakousko-Uherska a do jeho prvního ročníku se zapsalo 52 členek, z toho 30 z nich pocházelo z úřednických rodin. Úkolem členek bylo spravovat školu a získávat finance na její chod. Vzdělávací aktivity spolku byly soustředěny na gymnázium. Minerva byla soukromou školou a neměla právo na maturitu. Maturitní zkoušky probíhaly na jiných školách. Roku 1901 Minerva dosáhla svého cíle, jelikož maturitní vysvědčení obsahovalo klauzuli opravňující studentky navštěvovat univerzity. Absolventky Minervy usilovaly o kvalifikaci i v oborech vyhrazených pouze mužům. Z toho důvodu se setkávaly s velkou nevolí veřejnosti.⁸⁰

Před koncem století vstoupily první absolventky Minervy na univerzitní studium. Na filozofické fakultě bylo ženám povoleno roku 1897 a studium farmacie a medicíny roku 1900. Teprve od roku 1907 mohly dívky maturovat na svém ústavu. Ve školním roce 1915/1916 se stalo veřejným gymnáziem.⁸¹

---

⁷⁹BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon, 2005. s. 132.

⁸⁰HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 99.

⁸¹LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s.68.

5.4 Ženský klub český

Roku 1903 vznikl v Praze Ženský klub český založený Terézou Novákovou, Františkou Plamínkovou a Marií Tůmovou. Klub byl zaměřený především na kulturní a osvětový politický život žen. Pořádaly literární, hudební a recitační večírky, ale také přednášky o ženě ve starověku, středověku a renesanci. Účastnil se i T. G. Masaryk, jako přednášející v cyklu Žena u filosofů a dále v cyklu mravnostních přednášek o prostituci. Činnost klubu byla velmi záslužná a značně ovlivňovala společenské mínění. K uplatnění žen ve veřejném životě a ve výdělečném zaměstnání bez omezení bylo potřeba organizace, která by vedla k politickému cíli.⁸²

Založení klubu sklidilo značný úspěch. Klub přijímal všechny ženy bez rozdílu politického myšlení a společenských vrstev. Své aktivity směřovaly především na dosažení rovnoprávnosti žen ve vzdělávací, pracovní, právní a politické oblasti. Zpočátku měl Ženský klub český plnit funkci zastřešovací organizace pro všechna ženská sdružení, avšak později přesunul své zájmy na realizaci pouze vlastních činností. Po založení roku 1903 zaslaly petici vídeňskému parlamentu a tím byla zahájena činnost politické organizace českých žen. Za tímto účelem byl vytvořen Výbor pro volební právo žen. Do roku 1914 zorganizoval spoustu záslužné práce. Hlavními osobnostmi klubu byly již zmíněné Teréza Nováková, Františka Plamínková a Marie Tůmová, dále Albína Honzáková, Anna Lauermannová nebo Charlotta a Alice Masarykovy.⁸³

Klub měl čestnou předsedkyni, úřadující předsedkyni, výbor a členky. Členky a členové platili členské příspěvky. Bojoval také za to, aby dívčí středoškolské vzdělání bylo zahrnuto do bezplatného státního systému a tím zpřístupněno daleko většímu počtu dívek. Reprezentoval Ženské odborové hnutí. Mezi jeho zakládajícími členy bylo 11 ženských spolků, z nichž jen 4 nebyly sdružení zaměstnankyň. Byly to spolky učitelek, pěstounek mateřských škol, poštovních a telegrafických manipulantek, c.k. poštmistrových a expeditorek, studentský kroužek Slávie a Zemská jednota pracujících

---

⁸² HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 46.

⁸³ NEUDROFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 214-222.

žen a dívek. Od roku 1923 byl Ženský klub český samostatným odborem ústřední ženské organizace v ČSR a Ženské národní rady.⁸⁴

Od roku 1930 klub sídlil v Praze v domě Ve Smečkách. V tomto domě se zřídily kanceláře ženských organizací, klubovny, přednáškový sál, restaurace a ubytovna pro ženy a dívky. Jedinečností tohoto klubu bylo to, že se zde mohly ženy stýkat a diskutovat o feministických tématech. Klub pracoval i v době nacistické okupace, avšak roku 1950 byl donucen ukončit svoji činnosti. Od té doby měly být zájmy českých žen součástí ústředně řízené politiky Svazu československých žen.⁸⁵

5.5 Výbor pro volební právo žen

Výbor pro volební právo žen byl založen při Ženském klubu českém v roce 1905. První předsedkyní se stala Františka Plamínková (viz. příloha C), která stála i u zrodu Výboru. Cílem tohoto spolku bylo prosazení všeobecného hlasovacího práva, ovšem dosažení nebylo snadné. Výbor slavil úspěchy téměř okamžitě. Roku 1912 se první poslankyní ve Sněmu stala česká spisovatelka Božena Viková-Kunětická. A to i přesto, že v tomto období dosud ženy neměly aktivní volební právo. Božena Viková-Kunětická (viz. příloha D) nemohla uskutečnit svůj mandát, neboť kvůli chybějícím osvědčením nemohla vstoupit do budovy sněmu. Osvědčení nedostala, jelikož byla žena. Výbor se snažil získat podporu v boji o volební právo a vzbudit zájem žen i mužů. Hlavní činností spolku bylo přednášet, psát články, pořádat veřejné schůze a získat na svoji stranu aktivní politiky. Pořádaly společné manifestace s muži za všeobecné, rovné a přímé volební právo žen. Spolek se snažil působit na politické strany, které sympatizovaly s emancipačním hnutím žen. Vyzýval je, aby na svých kandidátkách na poslanecká místa navrhovali ženy.⁸⁶ (viz. kapitola 7.1)

---

⁸⁴NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 214.

⁸⁵NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 215-220.

⁸⁶HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 46.

5.6 Ženská národní rada

Roku 1923 Františka Plamínková založila Ženskou národní radu, jež sdružovala zájmové ženské organizace v Čechách, na Moravě i na Slovensku. Cílem této rady bylo uvést v praxi rovnoprávnost žen zaručenou ústavou. Předsedkyní byla již zmiňovaná Františka Plamínková, která měla velké zkušenosti s účastí v Ženském klubu českém a ve Výboru pro volební právo žen. Ženská národní rada se zabývala právními, hospodářskými a kulturními otázkami zrovnoprávnění žen, proto bylo nutné soustavně spolupracovat s Národním shromážděním, vládou, orgány veřejné správy, s institucemi i jednotlivci. V právní komisi působila JUDr. Milada Horáková, která se zabývala a pracovala na návrzích reformy občanského zákoníku a na změnách těch ustanovení, která v různých právních předpisech nepřiznávala ženám stejné postavení jako mužům. Milada Horáková byla oporou Plamínkové, později přítelkyní, následně klíčovou osobností Ženské národní rady.⁸⁷

Ženská národní rada se významně začlenila do mezinárodních ženských organizací. Důležitou podporu měla od prezidenta Masaryka, který měl o ženské hnutí trvalý zájem. V souladu s jeho přesvědčením, Plamínková vytvořila typ ženského feminismu. Měl docílit toho, aby se vztah muže a ženy stavěl na svobodě jich obou, na vzájemné úctě, vzájemné pomoci a vzájemných povinnostech dobrovolně na sebe přijatých. Činnost rady v meziválečném období vyústila v řadu aktivit proti nastupujícímu Hitlerovu režimu. Rada varovala před nebezpečím totalitního režimu. Plamínková velmi aktivně přednášela v zahraničí a upozorňovala na agresí a hrubou sílu. Dokonce roku 1938 napsala otevřený dopis Hitlerovi na protest proti jeho útokům na Československo.⁸⁸

Během druhé světové války se ženy podílely na odbojové činnosti a stavěly se do boje proti bezpráví. Po atentátu na Heydricha senátorku Plamínkovou zatklo gestapo a 30. června 1942 byla v Terezíně nacisty zastřelena. Po její smrti byla Ženská národní rada rozpuštěna, avšak spolupracovnice Plamínkové připravovaly v ilegaltě

---

⁸⁷ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 48.

⁸⁸ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 48.

programové zásady pro budoucí ženskou organizaci. Po válce měla usilovat nejen o důsledné zachování rovnoprávnosti žen v každodenním životě, ale také prosazovat plnou občanskou součinnost žen při budování demokratického státu.⁸⁹

Obnovení Ženské národní rady pod novým názvem Rada československých žen byla ustanovena v červnu roku 1945. Předsedkyní se stala JUDr. Milada Horáková, která se vrátila po letech z nacistického vězení. Měla odbornou přípravu ze své předválečné činnosti v Ženské národní radě a zkušenosti převzaté ze spolupráce se senátorkou Plamínkovou. Roku 1947 založila časopis *Vlasta*. Po převzetí moci komunisty se zvrátil demokratický vývoj Československa a začala se výrazně potlačovat svoboda. Na základě toho bylo Horákové a jejím spolupracovnicím znemožněno dále pracovat v Radě československých žen. Mnohé z nich byly pronásledovány a vězněny. Horáková byla popravena 27. června 1950. Stala se symbolem odporu proti totalitě vládnoucí komunistické strany. Ženské hnutí po únoru roku 1948 opustilo ideje. Za dobu komunistického režimu ženské hnutí vymizelo z povědomí společnosti.⁹⁰

5.7 Významné osobnosti ženských spolků

Mezi přední významné osobnosti ženských spolků se zařadily zejména Karolína Světlá, Františka Plamínková a Božena Víková – Kunětická. Na základě jejich práce se ženy sdružovaly ve spolcích, scházely se a aktivně trávily volný čas. Komunikovaly nejen mezi sebou, ale i s okolím. Především se vzdělávaly a vzdělávaly i ostatní, což mělo podstatný význam, jak pro ně samotné, tak pro celou společnost. Spolková činnost, na které se podílely, vedla k rozvoji jejich osobnosti.⁹¹

---

⁸⁹ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 48.

⁹⁰ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 48.

⁹¹ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha:Slon, 2005. s. 61.

5.7.1 Karolina Světlá (1830-1899)

Vlastním jménem Johanna Rottová se narodila 24. února 1830 v Praze na Starém Městě. Vyrůstala v měšťanské obchodnické rodině. Babička ji přivedla k lidovému umění. Otec jí od mala vštěpoval úctu k lidské práci. Roku 1843 poznala venkovského učitele hudby Petra Mužáka, který v ní prohluboval vlastenectví. Roku 1852 se za Mužáka provdala a narodila se jim dcera. Ta však záhy zemřela. Utrpení ze ztráty dcery překonávala duševní prací a napsala první literární díla. Spřátelila se s Boženou Němcovou a jinými významnými spisovateli. Roku 1858 vkročila do literatury s dílem *Dvojí probuzení* v památném prvním ročníku almanachu Máj. Stala se významnou spisovatelkou a přijala pseudonym Karolina Světlá.⁹²

Mezi prvními ženami, které vstoupily do literatury, byla již zmiňovaná Božena Němcová a Karolina Světlá. Uvědomovaly si nedostatečnost vzdělávání žen. Světlá spolupracovala s Vojtěchem Náprstkem. Ten byl zakladatelem Amerického klubu dam. Světlá roku 1871 založila Ženský výrobní spolek, jehož cílem bylo vychovávat ženy a dívky prakticky a ekonomicky k výdělečné činnosti.⁹³

Již od mládí ji provázely různé choroby. Její zdravotní stav se ani v průběhu života nezměnil. Po smrti svého manžela ukončila svou literární práci a po dlouhé nemoci roku 1899 zemřela.⁹⁴

5.7.2 Františka Plamínková (1875 – 1942)

Narodila se 5. února 1875 v Praze na Karlově náměstí. Rodiče Plamínkové jí a jejím sestrám poskytly dobrý citový a mravní základ do života a rovněž možnost kvalitního vzdělávání. Nestudovala na dívčím gymnáziu Minerva, nýbrž ve Státním ústavu ke vzdělání učitelek. Učitelské vzdělání ji přineslo praktičtější základ, po ukončení středoškolského studia. Plamínková se od mládí vyznačovala kritickým myšlením a odvahou vzdorovat. Stala se velkou kritičkou tehdejšího školství. Jako

---

⁹² *Karolina Světlá* [online]. 2001. [2014-02-26]. Dostupné z <http://www.ld.johannesville.net/svetla>.

⁹³ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 44.

⁹⁴ *Karolina Světlá*. [online]. 2001. [2014-02-26]. Dostupné z: <http://www.ld.johannesville.net/svetla>.

učitelka působila na obecných školách v Táboře a v Soběslavi. Po složení odborné zkoušky se vrátila do Prahy, kde vyučovala na městských školách. Při práci studovala umělecko-průmyslovou školu v Praze a byla posluchačkou filozofické fakulty UK.⁹⁵

Plamínková se aktivně věnovala ženskému hnutí. Roku 1903 založila s Terézou Novákovou Ženský klub český a o dva roky později stála u zrodu Výboru pro volební právo žen, kde byla předsedkyní.⁹⁶

Roku 1910 společně s Marií Tůmovou usilovaly o přeměnu dívčího gymnázia Minerva. Na základě jejich snah a iniciativy se škola proměnila v modernější typ gymnázia. Aspirovala o změnu ve školství prostřednictvím učitelských spolků, kde působila jako předsedkyně. Cílem její práce v učitelských organizacích bylo nejen vylepšit celkovou situaci ve školství, ale taktéž prosadit a uplatnit společenskou angažovanost žen a boj za jejich společenské postavení. Ostře se ohrazovala proti učitelkám, které se věnovaly pouze své práci a rodině. Ačkoliv uznávala hodnotu rodinného života a práci v domácnosti, snažila se vštěpovat myšlenku, aby se pracující ženy oprostily od čistě rodinného života.⁹⁷

Na jaře roku 1918 vstoupila do národní socialistické strany. Velmi intenzivně pracovala jako členka předsednictva. Úzce spolupracovala s Masarykem a Benešem. V říjnu 1918 byla jmenována do správní komise hlavního města Prahy a ve volbách byla dvakrát zvolena do městského zastupitelstva a městské rady. Po dobu šesti let se angažovala v komunální politice. Zřídila také sociální poradnu pro ženy a pracovní pro ženy s menší pracovní způsobilostí. Roku 1923 založila Ženskou národní radu, jež sdružovala ženské zájmové organizace v Čechách, na Moravě i na Slovenku. Působila jako předsedkyně. Zabývala se také sociální politikou. Usilovala o zlepšení podmínek bydlení. Neodmyslitelnou pozornost věnovala sociální péči o ženu a dítě a působila také

---

⁹⁵HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 46.

⁹⁶Tamtéž, s. 46-48.

⁹⁷HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 47-48.

v humanitární instituci České srdce. Roku 1925 byla zvolena do Senátu Národního shromáždění a stala se senátorkou.⁹⁸

Za svůj život se neprovdala. Nebyla jedinou společensky angažovanou ženou, která zůstala dobrovolně svobodná. Podobný život prožívaly i další ženy působící v intelektuálních kruzích. Díky tomu, že neměla žádné závazky k rodině a k manželství, mohla se naplno věnovat své práci ve školství, žurnalistice, politice a především v ženském hnutí. Byla vnímána jako průkopnice za ženskou otázku.⁹⁹

Po atentátu na Heydricha senátorku Plamínkovou zatkl gestapo a 30. června 1942 byla v Terezíně nacisty zastřelena. Po její smrti byla Ženská národní rada rozpuštěna, avšak spolupracovnice Plamínkové v ilegalitě připravovaly programové zásady pro budoucí ženskou organizaci. V červnu 1945 byla znovu obnovena Ženská národní rada pod novým názvem Rada československých žen. Předsedkyní se stala JUDr. Milada Horáková, která byla oporou a přítelkyní Plamínkové.¹⁰⁰

5.7.3 Milada Horáková (1901- 1950)

Milada Horáková se narodila 25. prosince 1901 v Praze. Pocházela ze čtyř dětí. Navštěvovala obecnou školu na Královských Vinohradech a rovněž tam absolvovala gymnázium. Maturovala roku 1921. Poté studovala práva na UK a v roce 1926 byla promována na doktora práv. Po ukončení studií byla přijata jako koncepční čekatelka k Magistrátu hlavního města Prahy, kde působila do roku 1939. Roku 1929 vstoupila do strany národně socialistické, kde působila v právní komisi. V Ženské národní radě pracovala jako jednatelka. Roku 1939 byla propuštěna z magistrátu a pracovala v domácnosti a to do doby, než byla zadržena gestapem 2. srpna 1940. Vzorem jí byl po

---

⁹⁸HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha:1999, s. 47-48.

⁹⁹BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc:Univerzita Palackého, 2001, s. 160-164.

¹⁰⁰HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 48.

celou dobu T. G. Masaryk, k němuž hlásala i ve své závěrečné řeči před soudním tribunálem.¹⁰¹

Roku 1924 se konalo shromáždění Československého červeného kříže. Zde se poprvé setkala mladá M. Králová s Františkou Plamínkovou a oslovila ji. Jako studentka se hlásila o zaměstnání v ženském hnutí. Plamínkovou velmi obdivovala a velice toužila po spolupráci s ní. Plamínkové se ambiciózní dívka zamlouvala. Považovala Miladu za svou žákyni, která půjde v jejích šlépějích. Milada byla oddaná a velmi se zhlížela v ženských i sociálních otázkách. Krátce po dostudování práv se vdala za svého dlouholetého přítele Bohuslava Horáka. Po svatbě nastoupila jako mladá právnička do služeb obce pražské, do Ústředního sociálního úřadu hlavního města Prahy.¹⁰²

Postupem času vycítila nutnost specializace. Rozhodla se, že se bude především zabývat problémem světového řešení péče o matku a dítě. Přednášela, jezdila na mezinárodní kongresy po boku senátorky Plamínkové.¹⁰³

Horáková zřídila odbor Žena v zákonech a veřejných řádech. Zatímco generace Plamínkové prosadila právo žen na vzdělání, generace Horákové prosazovala právo žen uplatňovat se ve všech oborech zaměstnání podle schopností. Zavedla další odbor Ženské národní rady – odbor pojišťovací a odbor Matka a dítě. Taktéž zpracovala zásady zákona upravující státní příslušnost vdaných žen a pozměňovací návrhy k alimentárnímu zákonu. Jako předsedkyně Výboru pro volební právo žen při Ženské národní radě se účastnila všech delegací Ženské národní rady. Usilovala o dosažení většího počtu žen do poslanecké sněmovny, do senátu, ale také do zemských a okresních zastupitelstev.¹⁰⁴

Po mnichovském diktátu desetitisíce rodin utíkaly do vnitrozemí. Tehdy se vytvořil Výbor pro pomoc uprchlíkům. Rodiny chaoticky prchaly bez prostředků, bez cíle. Nepřipravené úřady nemohly zastavit zmatek a chaos. Proto zakročily dobrovolné organizace sociální péče. Československá obec sokolská organizovala sbírky věcných darů. Horáková vytvářela plány, jak usměrnit proudy běženců v přelidněné Praze,

---

¹⁰¹ IVANOV, M. *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008. s. 32-45.

¹⁰² Tamtéž, s. 67-75.

¹⁰³ Tamtéž, s. 82-90.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 162-175.

organizovala zřizování nouzového ubytování v kasárnách a sokolovnách. 15. března 1939 ji telefonovala Růžena Pelantová informaci, že dochází k okupaci, německá vojska překročila hranice. Snažila se zřizovat, a to především na venkově, odbočky Ženské národní rady. Některé se jí povedly zrealizovat. Horáková se dostala do okruhů odbojové skupiny Petiční výbor Věrní zůstaneme PVVZ. Výbor vznikl po smrti T. G. Masaryka a klíčovým cílem bylo podporovat politiku prezidenta Beneše a po vzniku protektorátu měl charakter ilegální skupiny. Zkratka PVVZ nebyla gestapem dešifrována. Mezi skupiny, které se včlenily do PVVZ, byla i Ženská národní rada. Koncem října 1939 se gestapu podařilo zasáhnout ilegální síť PVVZ a v zimě roku 1940 zatklly vedoucí činitele. Členky byly vyslýchány. Horáková používala jako krycí jméno své dívčí jméno Králová a vyhledávala bývalé členky Ženské národní rady. Navazovala s nimi kontakt a chtěla ilegálně bojovat proti nacismu.¹⁰⁵

2. srpna 1940 přijelo gestapo za Horákovými do Horního Bradla a odloučilo je. Později se ukázalo, že hlavní příčinou zatčení nebyla ani tak činnost Horákové v PVVZ, nýbrž činnost v odbočkách Ženské národní rady. Po jejich zatčení vyšla najevo spojitost Horákové jak s odbočkami Ženské národní rady, tak s odbojovou skupinou. Výsledky Horákové byly časté a obzvlášť surové. Odolávala statečně, i přesto, že byla vězněna ve sklepech a komínech. Na Pankráci byla vyšetřována 22 měsíců, ovšem svou chytrostí mátl vyšetřovatele. Od června 1942 do června 1944 byla vězněna v Terezíně. Po osvobození americkou armádou se Horáková 20. května 1945 vrátila do Prahy. Opět se zapojila do politické činnosti. Po revoluci roku 1945 ji byly nabízeny určité funkce, přijala pozici poslance v Prozatímním národním shromáždění. Byla členem Ústředního výkonného výboru, ústředí žen a předsedkyní zahraniční komise strany. Dále předsedkyní Rady československých žen, místopředsedkyní Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu. Roku 1945 po popravě Františky Plamínkové nastoupila Horáková do čela jednotné ženské organizace v celé republice.¹⁰⁶

Rada československých žen se stala jednotnou celostátní organizací, jež sdružovala všechny ženy bez rozdílu, z měst i z venkova. Spolupracovala se slovenskými ženami a jejich ústředím, vydávala časopis Rada žen, vytvářela kluby.

---

¹⁰⁵ IVANOV, M. *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*. Praha:XYZ, 2008. s. 198-260.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 290 – 308.

Byla velmi aktivní. Po roku 1945 komunistická strana vnikala do každé organizace, pod záminkou národní spolupráce. Horáková se tyto snahy snažila paralyzovat. Komunisté bez ohledu na demokratický postup prosazovali stále častěji své požadavky. Snažili se zmapovat veškerou činnost Horákové a převést ji na komunistickou stranu. V březnu 1948 byl Miladě po její poslanecké rezignaci zakázán přístup do jejího úřadu. Její přítelkyně již poslušně spolupracovaly s komunistickou stranou a poskytovaly veškeré potřebné informace. 27. června 1950 se stala obětí justiční vraždy za spiknutí a velezradu. Díky své neústupnosti během soudu se stala symbolem odporu proti vládnoucí totalitě.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ IVANOV, M. *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*. Praha:XYZ, 2008. s. 310-319.

6 ŽENSKÝ TISK

Po represí tisku, ke které došlo v 50. letech 19. století za doby tzv. bachovského absolutismu¹⁰⁸, se po sdružení Bachovy vlády tiskařské poměry od 60. let výrazně uvolnily a tisk se začal rozvíjet, především názorově. Autoři Bednařík, Jirák a Köpplová uvádí, že hlavním zákonem, který upravoval podmínky pro vydávání tisku od 60. let, byl nový říšský tiskový zákon ze 17. prosince 1862 (vydaný v lednu roku 1863)¹⁰⁹. Rušil veškerá tisková nařízení z roku 1852. Zavedl nová nařízení jako například úprava vydávání periodického tisku, cenzura a zákaz pouličního prodeje tisku. Ve druhé polovině 19. století se české ženy začaly více sdružovat a angažovat ve společnosti.¹¹⁰

První ženský časopis byla Lada vydávaná od roku 1861 Juliem Grégrem. Jednalo se o čtrnáctideník s podtitulem Belletristický a módní časopis. Orientoval se na volnočasové aktivity a výchovné rady, například rady pro vedení domácnosti, kuchařské recepty, aj. Dalším významným ženským časopisem byly Ženské listy. Tento časopis si kladl za cíl být „*prostorem, kde by bylo slyšet nové hlasy raného českého feminismu, který byl opřen o ideu silného národa a liberálně-osvíceneckou představu lidského zdokonalování.*“¹¹¹ Ženské listy vznikly v roce 1872 jako měsíční příloha k týdeníku Květy. Vhodným nakladatelem se stal od roku 1873 Fr. A. Urbánek, který Ženské listy vydával jako samostatný měsíčník, nesoucí podtitul Časopis pro záležitosti žen a dívek československých. Vždy vycházel první den v měsíci. Redakcí byla pověřena V. Lužická. Hlavními iniciátorkami byly Karolína Světlá, Žofie Podlipská a již

---

¹⁰⁸ Bachovský absolutismus (neboli neoabsolutismus) způsob vlády, kterým se proslavil státní ministr A. Bach (1849-1859). Zavedl přísnou cenzuru, omezil vydávání knih a omezoval svobodu projevu. Podle *Bachovský absolutismus* [online]. 2012. [cit. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/historie/pfuk/cech/zkouska/skupina-a/otazka-31>.

¹⁰⁹ Tiskový zákon z roku 1863 platil po celou dobu fungování Rakosko-Uherska, došlo jen k několika úpravám, například doplnění o tzv. „malý tiskový zákon“ v roce 1933. Plné znění tiskového zákona podle *Zákon o tisku* [online]. 2008. [cit. 2013-11-07]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-3-1863/>.

¹¹⁰ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 100.

¹¹¹ HECZKOVÁ, L. *První léta časopisu Ženské listy: Co chtěla kritička Eliška Krásnohorská? Dějiny žen: aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století*. Sborník příspěvků. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 323.

zmiňovaná Věnceslava Lužická – Srbová. Ženy sdružené do Amerického klubu českých dam. Tvář časopisu se stala pod hlavičkou Ženského výrobního spolku Eliška Krásnohorská. Prosazovala vyšší cíle, pěstovala vkus a vzdělanost českých žen a snažila se být prostředníkem pro sdělování informací z ženských spolku a hnutí, a také být „účelnou pákou skutků v rukou neúnavných pracovnic.“¹¹² První číslo Ženských listů uvádělo E. Krásnohorskou jako redaktorku, která již v úvodu nabádala své čtenářky, aby se literárně vzdělávaly. Krásnohorská měla poměrně jiné ambice, než Lužická. Ženské listy se staly na přelomu 19. a 20. století nejkonzervativnějším ženským časopisem.¹¹³

Roku 1888 začal vycházet Kalendář paní a dívek českých. Obsahoval příspěvky různých žánrů, převážně se jednalo o povídky a eseje. Hlavní redaktorkou byla R. Jesenská. Kalendář sloužil k pobavení nebo také k praktickému využití v životě ženy. Články se zabývaly především ženskou a národnostní otázkou. Příliš nerefletoval politickou situaci, ale ženskou otázkou, zejména pak v době největšího emancipačního úsilí. Nová generace navázala na úspěchy předchozích snah o získání přístupu k širšímu vzdělání a profesnímu uplatnění. Začala proto hledat nové cíle emancipačního hnutí. Mladší generace žen viděla dovršení procesu svého zrovnoprávnění v získání rovných politických práv. Na prvním sjezdu československých žen, který se konal 15. až 17. května 1897 v Praze, byl založen Ústřední spolek českých žen. Pro jeho členky emancipace představovala také humanitární, ekonomické, politické i vzdělávací hnutí.¹¹⁴

Ústřední spolek podporoval časopis Ženský svět. V letech 1896 až 1907 pod vedením Terézy Novákové. Ženský svět se například nebránil tématům umělého přerušování těhotenství z jiných důvodů než zdravotních. Obsahově se snažil změnit obraz ženy ve společnosti. Prosazoval témata žena v politice. Za první světové války časopis působil jako politický a společenský. Orientoval se na sledování aktuálního dění a jeho vydávání bylo ukončeno roku 1930. Autorka Horská považuje Terézu Novákovou za

---

¹¹²HECZKOVÁ, L. *První léta časopisu Ženské listy: Co chtěla kritička Eliška Krásnohorská? Dějiny žen: aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století.* Sborník příspěvků. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s. 333.

¹¹³ Tamtéž, s. 333.

¹¹⁴LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století.* Praha: Mladá fronta, 1999. s. 459.

poslední ženu emancipačních snah 19. století a také za první zastánkyni politického feminizmu.¹¹⁵

Na přelomu století vznikaly další ženské časopisy, např. *Ženský obzor*, *Ženské snahy* nebo *Ženská revue*. Hlavním obsahem těchto listů byla ženská otázka, nýbrž k otázce účasti žen v politice se listy často nevyjadřovaly. Prvním časopisem, který se začal zajímat i o politické ambice byl sociálně-demokratický *Ženský list*.¹¹⁶

Počátkem 90. let 19. století si ženy začaly plně uvědomovat potřebu prostoru, prostřednictvím kterého by mohly hájit své zájmy. Dostupné ženské politické časopisy, které vycházely, byly psány pouze německy. Zrodil se tedy nápad založit ženský časopis v českém podání. První číslo bylo vydáno 1. července 1892 pod vedením redaktora Josefa Maláta. Spolumajitelkami listu byly Terezie Toužilová a Antonie Horáková. Hlavní články obsahovaly v první řadě témata emancipačních bojů, ženské otázky i volebního práva. List také začlenil do svého obsahu kulturní část emancipačního rázu a tím povzbuzoval například dělnické ženy k boji za svá práva. 7. srpna 1914 byl *Ženský list* úřady zrušen, ale po skončení první světové války se poměry poněkud uklidnily a proto 1. ledna 1919 došlo k znovu vydávání *Ženských listů*, avšak pod názvem *Ženské noviny*.¹¹⁷

Ženský obzor byl pražský časopis, který vycházel od roku 1900 do roku 1941. Časopis obsahoval myšlenky pokrokového hnutí. Hlavním cílem bylo vychovat z žen samostatné osobnosti a nasměrovat je k ekonomické nezávislosti. Obsahově se podobal *Ženskému světu*. Časopis se taktéž zabýval politicko-feministickými otázkami také literární oblastí. Po atentátu na Heydricha byl roku 1941 titul úředně zastaven.¹¹⁸

---

¹¹⁵ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 103-104.

¹¹⁶ HECZKOVÁ, L. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: FFUK, 2009. s. 183-210.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 215-220.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 238-241.

6.1 Periodická tvorba pro ženy první republiky

1. polovina 20. století byla dobou masového tisku. Tisk se specializoval a značnou formou diferencoval. Prakticky neměl až do nástupu rozhlasového a filmového vysílání ve 20. letech žádnou konkurenci. Potřeby čtenářů se staly náročnější. Vydavatelé museli technologicky i inzertně změnit obchodní strategii. Novými tématy se stal sport, turistika, móda, ženská otázka aj. Obzvláště ženy byly chápány jako publikum se specifickými potřebami a tématy.¹¹⁹

Časopisy a tiskoviny byly pro ženy velmi důležitým informačním prostředkem. V meziválečném období vycházelo mnoho časopisů právě pro ženy. Přispívaly tomu i politické strany, jelikož pro ně byly ženy zajímavé jako členky a spolupracovnice. Při politických stranách vznikaly ženské odbory a stranická ženská periodika, např. sociálně demokratický týdeník *Nová síla* – od roku 1920. Nebo komunistická *Rozséváčka* – od roku 1926.¹²⁰

Ve většině deníků byla tematicky odlehčená nedělní rubrika, která byla určena ženám. Autorky se převážně orientovaly na módu, domácnost či rodinný život. Nejtypičtější periodika pro ženy byly ilustrované časopisy. Fenomén ilustrovaných časopisů, který úzce souvisel s rozvojem tiskových technologií, umožnil zlevnění periodika. Tím pádem následovalo rozšíření i mezi méně majetné vrstvy. V poválečných ženských časopisech nastal velký posun v jejich charakteru. Od vzdělávacích a sociálních témat se tisk primárně orientoval na zábavní sféru. Nejčastějšími tématy byly móda, film, kultura, sport a známé osobnosti. Typické módní časopisy (*Vkus*, *Pražská móda*, *Elegantní Praha*) udávaly praktické návody na domácí výrobu šatů. Existovala také celá řada časopisů společenských. Ty se kromě módy z podstatné části věnovaly beletrii (povídky, romány na pokračování) a radám pro bydlení a domácnost.¹²¹

---

¹¹⁹BUBENÍČKOVÁ, R., HELEŠICOVÁ, V., MACHATKOVÁ, R. Tiskové pokyny pomnichovské republiky, *Odboj a revoluce* 7, 1969.

¹²⁰BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. s. 170.

¹²¹UCHALOVÁ, E. *Česká móda 1918-1939: Elegance 1. republiky*. Praha: Olympia, 1996. s. 42-49.; KUBÍČEK, J. *Česká retrospektivní bibliografie: Řada 2, Časopisy*. Brno: Sdružení knihoven ČR, Moravská zemská knihovna, 2007. s. 462-465.

6.2 Ženské časopisy druhé republiky

6.2.1 Eva

Ilustrovaný čtrnáctideník vycházel po dobu 15 let. První číslo vyšlo 1. listopadu 1928 a poslední 1. března 1943. Do roku 1932 nesl podtitul Časopis moderní ženy. Poté byl změněn na Časopis vzdělané ženy. Hlavní představitelkou byla Jarmila Nováková. Eva stála 3Kčs. Podstatnou součástí časopisu byla grafická a obrazová složka, která byla na vysoké úrovni. Nejčastějším autorem fotografií byl fotograf Jan Lukas. Eva byla nepřímo určená pro vzdělané ženy, tedy pro ženy ekonomicky a společensky lépe postavené, moderní a zastávající liberální názory.¹²²

Každé číslo obsahovalo povídky českých, ale v překladu také zahraničních autorů, reportáže ze zajímavých míst republiky, kulturní tipy i informace o výtvarném umění a literatuře. Nezbytnou součástí byla móda, trendy v bydlení, kuchařské recepty a rady do domácnosti. Do časopisu pravidelně přispívala Lída Hrušová, Zdena Fuchsová a kulturní publicistka Marie Majerová, ale také, v té době již známí žurnalisté Milena Jesenská¹²³ či Jan Drda¹²⁴.

6.2.2 Katolická žena

Psala pro čtenářky ze střední třídy, které byly ve svém světonázoru katolicky orientované. Týdeník Katolická žena (KŽ) vznikla z původního časopisu Československá žena.¹²⁶ První číslo vyšlo 5. ledna 1936 s podtitulem Týdeník pro rodinu a domácnost. Podtitul byl dále změněn na Obrázkový rodinný a ženský týdeník.

---

¹²² LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. Století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. s. 22-23.

¹²³ Milena Jesenská (1896-1944). Česká novinářka a fejetonistka (např. Přítomnost). Známa jako přítelkyně Franze Kafky. Podle: Milena Jesenská. *Spisovatelé* [online]. 1996. [cit. 2013-10-24]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/milena-jesenska#cv>.

¹²⁴ Jan Drda (1915-1970). Český prozaik, dramatik (Městečko na dlani – 1940), novinář (kulturní redaktor v Lidových novinách 1937-1942), politik, od r. 1949 předsedou Svazu československých spisovatelů. Podle Jan Drda. *KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století* [online]. 2001. [cit. 2013-10-24]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php>.

¹²⁵ LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. s. 23.

¹²⁶ Vydával Svaz katolických spolu československých. Od r. 1924 do r. 1935.

KŽ vycházela každou neděli. V Praze ji vydávala Československá akciová tiskárna. Hlavní představitelkou byla Ludmila Tichá, redaktorem Jan Jůza. KŽ se zabývala tématy související s aktuálními společenskými a sociálními problémy, které byly komentovány z křesťanského a katolického úhlu pohledu. Běžnými tématy byla rodina, manželství a komentáře k politické či národní situaci.¹²⁷

Obsahově plnil nejen zábavnou funkci, ale také informativní a edukativní. Zastával praktičnost a vysokou mravní úroveň. Každému číslu byl věnován značný prostor pro beletrii, povídky či romány. Zahrnoval také rubriky o módě spojené s ručními pracemi a o domácnosti. Dopisy a příspěvky čtenářek byly taktéž součástí časopisu.¹²⁸

6.2.3 List paní a dívek

Časopis List paní a dívek (LPaD) vydávalo nakladatelství Rodina a byl určený primárně pro distribuci na území Čech. Současně s tímto časopisem vycházely další publikace a to Pražanka, Moravanka a Slovanka. Jednalo se především o časopis zábavný a praktický. Z velké části obsahoval beletrické povídky a romány na pokračování. Čtenářkami byly ženy a dívky střední socioekonomické třídy, které uznávaly svoji tradiční roli matek a hospodyň. I přesto silně pociťovaly okolní emancipační procesy. Časopis svým čtenářkám také předkládal mimo jiné díla českých spisovatelek, například Zdeňky Navarové, Ludmily Kolínské, nebo Růženy Morávkové.¹²⁹

Časopis měl několik rubrik, jako například oblíbený List našich dětí, nebo List mladým. V pravidelné rubrice List mladým se objevovaly tzv. časové články o ženské emancipaci či sportovních, kulturních a společensky úspěšných žen. Samotné čtenářky byly vyzývány k vyjádření svého názoru a současně i k účasti na obsahu časopisu.¹³⁰

---

¹²⁷ LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. s. 22-23.

¹²⁸ LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. s. 23.

¹²⁹ LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. s. 22-23.

¹³⁰ LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. s. 22-23.

6.2.4 Hvězda československých paní a dívek

Týdeník *Hvězda československých paní a dívek* byl jediným z nejrozšířenějších společenských časopisů. Vycházel v letech 1925 až 1945 pod nakladatelstvím Melantrich. Časopis pravidelně vycházel až ve čtyři sta tisícovém nákladu. V době své největší slávy se vydávalo až devět set tisíc výtisků. Obsahově se týdeník nezabýval náročným intelektuálním tématům, zaměřoval se především na praktické rady čtenářům. Pro čtenářky mimo Prahu vycházela příloha *Hvězdy pro venkov*.¹³¹

Týdeník se stal nejúspěšnějším titulem nakladatelství Melantrich. Žádaný byl nejen pro svůj obsah, ale i pro specifickou typografii, jež zahrnovala množství kreseb a fotografií od profesionálních fotografů a také od svých čtenářek.¹³²

---

¹³¹ UCHALOVÁ, E. *Česká móda 1918-1939. Elegance 1. republiky*. Praha: Olympia, 1996. s. 45-49.

¹³² UCHALOVÁ, E. *Česká móda 1918.1939. elegance 1. republiky*. Praha: Olympia, 1996. s. 45-49.

7 POLITICKÉ AKTIVITY ŽEN

Postavení žen ve společnosti bylo na českém území po dlouhou dobu jasně určeno Tereziánským kodexem z roku 1766 a Občanským zákoníkem Františka I., potvrzovaly vyšší společenské postavení mužů. Avšak ani to nezabránilo, aby se v 19. století na českém území nerozvíjely snahy o politickou emancipaci žen, včetně reformy v oblasti volebního práva. To bylo především spojené se snahami o rozvoj demokratického charakteru státu na přelomu 19. a 20. století.¹³³

Již od poloviny 19. století existovaly předpoklady k ženské společenské aktivitě a to v souvislosti s národnostním hnutím. Vlastenecky založené ženy podporovaly a prosazovaly české zájmy. Tendence o naplňování občanských a politických práv sílily.¹³⁴

V devadesátých letech si ženské feministky výrazně uvědomovaly, že podstatná část žen stále není připravena na aktivní účast v politice. Nepřetržitě usilovaly o to, aby se do ženských organizací zapojoval co největší počet žen. Byly vyzývány ke zvýšení informovanosti, a to hlavně čtením ženského tisku. Spolky svou politickou činnost rozšiřovaly poměrně rychle, avšak i přes jejich veškerou snahu se veřejnost vyjadřovala negativně k jejich práci. Do značné míry byla politická lhostejnost o dosažení volebního práva žen způsobena jak strachem mužů, kteří se obávali o zastínění jejich požadavků získat svá práva, ale také o zastínění tradičních stereotypů o společenských rolích. Bezplatná ženská práce vykonávaná pro rodinu byla chápána jako samozřejmá a přirozená, avšak neplnohodnotná v rámci požadavků na získání jistého respektu a politických práv.¹³⁵

Významně se zvýšil počet žen činných v organizacích. Stejně tak se rozrostl i objem jejich práce. Mezi ženami zřetelně sílil názor, že bez jejich účasti v politice by nebylo dosaženo požadovaných změn. Od devadesátých let se objevovalo v ženských

---

¹³³ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha:Janua, 1999. s. 98-99.

¹³⁴ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 15.

¹³⁵ NEUDORLOVÁ, M., *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 255.

časopisech téma politických práv žen. Na začátku 20. století se proměnilo v systematické hnutí. Velmi rychle se umocňoval zájem žen o dosažení účasti ve veřejných záležitostech.¹³⁶

7.1 Historický vývoj volebního práva českých žen

V době Rakousko-Uherska bylo pro většinu žen volební právo nedosažitelné a nemyslitelné. Zatímco téměř všichni muži mohli svými hlasy ovlivňovat dění ve státě, ženy takovou možnost neměly. Na konečné zrovnoprávnění před volebními urnami musely počkat až do vzniku Československa v roce 1918. Do nového státu vstupovaly s novými právy. V období od října roku 1918 až do konce roku 1920 nově vzniklý stát předal na všechny své občanky stejná politická práva, jakými se do té doby mohli pyšnit jen muži. První účast žen při volebních volbách se konala roku 1919, o rok později v parlamentních volbách.¹³⁷

Obhajoba práva žen na politickou rovnoprávnost se většinou zakládala na argumentu stejného intelektuálního potenciálu i hodnoty práce jako dosahují muži. I ženy by měly mít nárok na rozhodování ve veřejných záležitostech. Potřeba a požadavek hlasovacího práva se vztahoval jak na ženy zaměstnané a platící daně, tak i na ženy v domácnosti. S prvním požadavkem zavést volební právo pro ženy vystoupil Vojtěch Náprstek roku 1887. Na schůzi pražské městské rady pronesl návrh týkající se volebního systému. Za nespravedlivé považoval, že ženy, které pracují a jsou ekonomicky závislé, nemohou volit. Radní jeho návrh zamítl.¹³⁸

Začátkem 20. století výrazně zvýšily svou aktivitu liberální ženské spolky. Podstatný podíl mělo založení Ženského klubu českého Terézou Novákovou a Františkou Plamínkovou a dalšími ženami v Praze roku 1903. Ten se stal centrem liberálně pokrokových emancipačních snah. Ženský klub přijal dne 14. června roku 1904 rezoluci, že ženy mají mít od 21 let volební právo do obce a říše. Voleny měly být

---

¹³⁶ NEUDORFLOVÁ, M. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 255.

¹³⁷ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 15.

¹³⁸ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. s. 268-269.

do všech zastupitelských úřadů. Dne 28. listopadu roku 1905 se členky klubu zúčastnily manifestace za všeobecné volební právo. Klub přispíval ke společenské a myšlenkové demokratizaci společnosti. Hlavním cílem bylo dosažení větší rovnoprávnosti a to v oblasti právní, pracovní a politické. Především usiloval o uskutečnění volebního práva pro ženy.¹³⁹

V letech 1905 až 1907 ženské emancipační hnutí veřejně podložilo své politické požadavky během boje za všeobecné volební právo. V listopadu a prosinci 1905 se konala řada politických demonstrací a schůzí za volební právo žen v Praze. Velmi významnou akcí bylo zaslání petice do vídeňského parlamentu. Tím byla zahájena činnost příznačné politické organizace českých žen – Výboru pro volební právo žen.¹⁴⁰

Výbor pro volební právo žen vznikl roku 1905. Byl vytvořen na základě iniciativy Františky Plamínkové. Prvním úkolem Výboru pro volební právo žen bylo vzbudit zájem žen i mužů o volební právo žen. Musely psát články, pořádat schůze a získat na svoji stranu i aktivní politiky, kteří by tento návrh zařadili do programů svých stran. Plamínková věděla, že formulace volebního řádu nevylučuje, aby žena mohla být volena. Výbor se snažil dosáhnout politického zrovnoprávnění.¹⁴¹

V letech 1905-1906 vydával Výbor četná prohlášení žen. Usiloval o upevnění spolupráce mezi sociálně demokratickými organizacemi. Vídeňská vláda se rozhodla předejít radikalizaci na zavedení všeobecného hlasovacího práva. Zavedení roku 1907 s sebou neslo velké zklamání žen, jelikož se jim do reformy nepodařilo začlenit volební právo pro ženy. I nový volební řád plně vyloučil účast žen na říšských volbách. Nicméně i přes schválení nové volební reformy, české feministky našly v novém právním řádu trhliny a nedostatky. Ve volebním zákoně, který nebyl oficiálně schválen z roku 1861, našly skulinu, a od toho se odvíjela jejich hlavní politická aktivita.¹⁴²

---

¹³⁹ NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 214.

¹⁴⁰ BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 41-42.

¹⁴¹ HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha, 1999. s. 46.

¹⁴² NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. s. 260.

15. září 1907 podal Výbor petici pro volební právo prvnímu zasedání nového zemského sněmu v Praze. Ženy intenzivně usilovaly o opravu volebního zákona, aby poslanci zahrnuli také volební právo žen. Nestalo se tomu tak. Návrh volební reformy je nesmírně zklamal, neboť je zařadil mezi nezletilé, zločince, tuláky a cizince.¹⁴³

V letech 1905 – 1907 boj českých žen za získání volebního práva v letech nebyl úspěšný. Nezískaly výraznou podporu žádné politické strany. Avšak i přesto jednu výhodu měly a to volný vstup do politických organizací. Roku 1908 se ženy, které platily daně, mohly účastnit prvních voleb do zemského sněmu v předlitavských zemích. Volby se připravovaly od podzimu 1907 a Františka Plamínková, jakožto zástupkyně Výboru pro volební právo žen vyjednávala s politickými stranami o zařazení žen na jejich kandidáty. Posléze sociálně demokratická strana oznámila kandidaturu Karly Máchové. Za nezávislou kandidátku Výboru pro volební právo žen kandidovala Marie Tůmová. Máchová i Tůmová vyšly z volebního klání čestně. Jejich úspěch měl neodmyslitelný vliv na práci Plamínkové, neboť mohla častěji prezentovat na hromadných schůzích pro širší veřejnost.¹⁴⁴

Dne 16. února 1908 na manifestační schůzi žen před volbami do zemského sněmu pronesla: „*Ženy dnes nestojí nad stranami, ale stranou.*“¹⁴⁵

Na počátku 20. století se ženská otázka stala nepřehlédnutelnou překážkou prostupující všechny společenské struktury. Vznikající politické strany se začaly zajímat o ženské hnutí, neboť v ženách viděly potenciální voliče. Jako první stranou byla sociální demokracie. Zařadila požadavek volebního práva žen do svého volebního programu.¹⁴⁶

Na konci prvního desetiletí 20. století se nejen sociální demokracie, ale i ostatní strany rozhodly ignorovat stávající zvyklosti a začaly přijímat do svých řad i ženy. Začátkem roku 1912 se uvolnilo místo po poslanci Václavovi Škardovi a Výbor pro volební právo žen začal opět uvažovat o postavení do voleb ženskou kandidátku. Vybraly Boženu Vikovou-Kunětickou, která slavila hned v prvním kole úspěch. Po odstoupení protikandidáta Bohumila Matouška zvítězila i v kole druhém a stala se první

---

¹⁴³ NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: Janua, 1999. s. 260-268.

¹⁴⁴ LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století.* Praha: Mladá fronta, 1999. s. 270.

¹⁴⁵ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky.* Praha: Lidové noviny, 1999. s. 110.

¹⁴⁶ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha: Libri, 2005. s. 111-112.

ženou ve střední Evropě, která byla zvolena do zákonodárního sboru. Cizinou i veřejností byla považována jako plnoprávná poslankyně. Tehdejší místopředseda František Thun ji odmítl vydat certifikát potvrzující její právoplatné zvolení. Spor byl s definitivní platností ukončen v červenci 1913 rozpuštěním zemského sněmu. V dubnu 1914 se v následném prohlášení zřekla další kandidatury. Následná povolební kontroverze jasně dala najevo nepřipravenost české veřejnosti v otázce zavedení politické rovnoprávnosti žen. V posledních letech před první světovou válkou se ženské hnutí zaměřilo obzvláště na boj o politickou rovnoprávnost.¹⁴⁷

Před první světovou válkou ženy přicházely k přesvědčení, že jejich doposud vynaložené úsilí nepřinášelo dostačující výsledky. Muži stále zbrojili proti volebnímu právu žen. Opětovně argumentovali a opírali se o dojem neschopnosti žen rozumět politice. Ženy si naopak bránily svůj zákonitý nárok na získání volebního práva.¹⁴⁸

V předvečer války ženské hnutí procházelo jistou stagnací a bezradností. Začaly se orientovat na mezinárodní organizace. České feministky se spojily a spolupracovaly s Mezinárodní radou žen, nejvíce ale s Mezinárodní aliancí pro volební právo žen. Zanedlouho však zjistily, že nejednota mezi národy rakouské říše je natolik výrazná, že nebude jednoduché ji překlénout. Kongres Aliance v Budapešti roku 1913 ustanovil vládám petice, aby uzákonily volební právo žen.¹⁴⁹

Veškeré snahy a pokusy českých feministek získat volební právo před rokem 1914 byly neúspěšné. Další naděje přišla až se vznikem Československé republiky. Masarykova věta „*Žena budiž na roveň postavena muži kulturně, právně a politicky.*” se stala dne 18. 10. 1918 součástí Washingtonské deklarace. Tato věta byla zároveň součástí ústavy Československého státu z února 1920, a zaručila ženám jejich volební práva.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: Janua, 1999. s. 292.

¹⁴⁸NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: Janua, 1999. s. 273.

¹⁴⁹NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha:Janua. s. 293.

¹⁵⁰BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. s. 40,59.

Při obecních volbách 15. června 1919 se poprvé ženy postavily k volebním urnám. Zákonem č. 75/1919 Sb. ze dne 31. ledna 1919, kterým byl vydán nový volební řád pro volení v obcích Československé republiky, se zavedlo všeobecné, přímé a rovné volební právo pro československé občany, jež dosáhli 21 let a měli tříměsíční pobyt v obci. Mohly tedy volit i ženy.¹⁵¹

Zdlouhavý historický proces zrovnoprávnění obou pohlaví v Československé republice oficiálně zakončuje únorová Ústava z roku 1920. Ženy získaly volební právo i do parlamentu. „§106 (1) *Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají.*”¹⁵²

Dosažení práva volit bylo vyvrcholením ženského hnutí první poloviny 20. století. Především ve 20. a 30. letech ženskou klíčovou snahou bylo, aby teoretická rovnoprávnost přešla i do každodenní praxe.¹⁵³

7.2 Božena Viková – Kunětická (1862-1934)

Narodila se 30. července 1862 v Pardubicích. Chtěla se stát herečkou. Provdala se za cukrovarnického úředníka J. Vika. Postupem času se začlenila do politiky za mladočeskou stranu. Roku 1912 se stala první českou ženou zvolenou do Českého zemského sněmu. Byla považována za kontroverzní osobnost. Paradoxem bylo, že právě Viková – Kunětická se stala první poslankyní v českých zemích, neboť se nikdy neztotožňovala s hlavním proudem tehdejšího ženského emancipačního hnutí. Byla výbornou řečnicí, řadu projevů přednášela i v zahraničí.¹⁵⁴

Po roce 1918 jako členka Revolučního národního shromáždění podala návrh na vytvoření Úřadu pro péči o ženy. Dvakrát, neúspěšně, kandidovala do senátu, poprvé roku 1920, a později roku 1925. Senátorkou za Československou národní demokracii se stala na pouhý jeden měsíc. Nahradila senátora Jana Herbena. Její politické postoje byly vždy nacionalistické a protiněmecké. Obzvláště v první polovině 20. století byla

---

¹⁵¹ ŠNOR, R., SEJCHLOVÁ, I. *Právní dějiny*. Domažlice: J. Křiška, 1998. s. 57.

¹⁵² Ústavní listina Československé republiky [online]. 1995-2013. [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

¹⁵³ HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 117.

¹⁵⁴ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon, 2005. s. 61-70.

politicky aktivní. Po politických neúspěších ve volbách do senátu se stáhla do ústraní. Roku 1927 společně s Eliškou Krásnohorskou byly jmenovány členkami Československé akademie věd. Zemřela 18. března 1934v Libočanech u Žatce.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* Praha:Slon, 2005. s. 61-70.

8 ŽENY BADATELKY V DOBĚ PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Po roce 1918 neexistovaly žádné překážky bránící studiu žen na vysokých školách. Počet vysokoškolsky vzdělaných žen výrazně stoupal. Přesto jejich zaměstnávání na akademických místech, či jejich účasti v politickém životě nebylo příliš nakloněno. Podle statistiky z roku 1930 byl počet absolventek vysokých škol zaměstnaných v některých profesích následující: Lékařky 645; středoškolské profesorky 535; farmaceutky 210; inženýrky, absolventky vysokých škol technických 162; advokátky 92; inženýrky ekonomie 61.¹⁵⁶

Značným faktorem byl dlouho přetrvávající předsudek o sociálním zařazení žen ve společnosti. Paradoxně změnu názorů na ženské intelektuální schopnosti a praktické dovednosti radikálně způsobila první světová válka. Během válečného konfliktu byla většina mužů na frontě, o průmyslovou a zemědělskou výrobu se musely postarat ženy. V období 20. a 30. let ženy zažívaly značnou satisfakci. Účastnily se politických procesů, otvíraly se jim dveře k rovnoprávnému vzdělání a tím i k profesní seberealizaci. Po druhé světové válce bylo povolání vědecké pracovnice v Čechách téměř obvyklé. Po skončení války docházelo k hromadným nástupům žen do zaměstnání, neboť totalitní režim deklaroval rovnoprávnost. Na počátku totalitního období ženy badatelky končily ve věznicích i na popravištích. Pro ženy nebylo jednoduché se uplatnit v technických oborech. Přijímaly jakoukoliv práci, ačkoliv se ve většině případů jednalo o hůře placené a méně prestižní zaměstnání. Pracovaly jako učitelky nebo na nižších pozicích v medicíně, či ve výzkumu. Velmi zřídka a obtížně dosahovaly na vedoucí pozice. Ovšem největší šance získat taková místa měly členky komunistické strany. Vědecky činné ženy měly podstatně nižší platy než muži, a taktéž omezenou technickou pomoc. Spousta žen pracovalo po boku vysoce postavených mužů, avšak většinou nemohly pomýšlet na kariéerní postup. Technická odvětví byla

---

¹⁵⁶ŠTRBÁŇOVÁ, S. [online]. 2008. [2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>.

neustále pokládána za čistě mužská. Ženy měly možnost se uplatit a zajistit si uznání pouze v oborech, které nebyly pro muže atraktivní.¹⁵⁷

8.1 Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen

Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen mnohem aktivněji navázalo z původního Sdružení akademicky vzdělaných žen z roku 1908. Vzniklo roku 1922, původní název byl Sdružení pro zájmy posluchaček a absolventek vysokoškolských. U jeho zrodu stály Dr. Ema Nováková a Albína Honzáková. Sdružení bylo členem Ženské národní rady a jeho klíčovým cílem bylo sdružovat všechny ženy s vysokoškolským vzděláním a prosazovat jejich zájmy v zaměstnání. Ačkoliv byla ženám ústavou zaručena rovnoprávnost a mohly studovat na většině fakult vysokých škol a univerzit, v praxi se vše jevilo trochu jinak. Tradice nebyly překonány a ženy se nadále potýkaly s odporem. Pro členství bylo nutné splnit dvě podmínky a to být československou občanskou a mít vysokoškolské vzdělání nebo studium na vysoké škole. První předsedkyní se stala PhDr. A. Honzáková, místopředsedkyní Dr. E. Nováková a jednatelkou prof. M. Holá.¹⁵⁸

Činnost sdružení byla přerušena roku 1939. Po druhé světové válce byla obnovena, nýbrž s komunistickým převratem roku 1948 byla definitivně ukončena.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ ŠTRBÁŇOVÁ, S. [online]. 2008. [2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>.

¹⁵⁸ MALÍNSKÁ, J. *Do politiky žena nesmí – proč?* PRAHA: Slon, 2005. s. 108.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 108.

9 VÝZNAMNÉ ŽENY UK

9.1 Eliška Krásnohorská (1847 – 1926)

Eliška Krásnohorská (viz. příloha E), vlastním jménem Anežka Pechová se narodila 18. listopadu 1847 v Praze. Byla básnířkou, prozaičkou i literární kritičkou, ale také překladatelkou a autorkou libret oper K. Bendla, Z. Fibicha a B. Smetany. Pocházela z rodu Pechů z Krásné Hory. Měla sedm sourozenců. V 60. letech vážně onemocněla s revmatickou chorobou. Roku 1867, po otcově smrti, se i s rodinou přestěhovala do Plzně, kde zažila neúspěšnou premiéru své první veselohry *Tajemný milovník*. Natrvalo se vrátila do Prahy roku 1874. Byla velice učenlivá a odhodlaná. Do literatury i do ženského emancipačního hnutí ji uvedla spisovatelka K. Světlá. Roku 1922 jí byl udělen, jako první ženě, čestný doktorát Univerzity Karlovy. Zemřela 26. listopadu 1926.¹⁶⁰

Dlouho usilovala o vznik dívčího gymnázia. V 80. letech tuto myšlenku oživila. Potýkala se s řadou problémů, protože ne každý její počínání schvaloval. Přece jen roku 1890 založila spolek Minerva, který financoval a spravoval první dívčí gymnázium. Krásnohorská také v rámci Ženského výrobního spolku řídila tiskové periodikum *Ženské listy*. Zastávala názor nutnosti vzdělávání i těch dívek a žen, které se chtěly věnovat výchově dětí a domácnosti. Byla členkou Amerického klubu dam.¹⁶¹

Svou uměleckou dráhu obohatila o ženské romány *Svéhlavička* a *Célinka*. Taktéž se zasloužila o velké množství překladů světových autorů, například A. S. Puškin,

---

¹⁶⁰Osobnosti Prahy – *Eliška Krásnohorská*. [online]. 2014. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/eliska-krasnohorska-spisovatelka-a-emancipovana-bojovnice-za-prava-zen>.

¹⁶¹BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon, 2005. s. 130.

B. Godunov, aj. Nejrozsáhlejší součástí její tvorby byla romanticky založená próza. Později převažovala tvorba pro děti.¹⁶²

9.2 Milada Paulová (1891-1970)

„, *Neb je dodnes mým naprostým přesvědčením, že i žena, má-li žít vědou a pro vědu, musí mít k tomu stejné podmínky jako muž.*“¹⁶³

Milada Paulová (viz. příloha F) se narodila 2. listopadu 1891 v cukrovarnické rodině. Její mládí však poznamenalo brzké úmrtí matky. Po přestěhování do Prahy navštěvovala v letech 1907 až 1911 Ústav pro vzdělávání učitelek. V ústavu navázala přátelské vztahy s pozdější docentkou filosofie přírodních věd Albinou Dratvovou. Jako první žena v českých zemích dosáhla nejvyšších univerzitních gradů. Roku 1925 se stala docentkou, o deset let později profesorkou. Roku 1939 byla jmenována řádnou profesorkou dějin slovanských národů na filosofické fakultě Univerzity Karlovy.¹⁶⁴

Po maturitě na Akademickém gymnáziu roku 1913 se zapsala na Filozofickou fakultu české Karlo-Ferdinandovy univerzity. Jako hlavní obor si zvolila historii. Profesori ji považovali za nadanou a pilnou studentku. Po složení rigorosa z filosofie byla 19. ledna 1918 promována doktorkou filosofie. V meziválečném období pracovala v univerzitní knihovně. Rovněž byla asistentkou historického semináře. Klíčovou roli v její kariéře sehrálo stipendium v rámci Československo-jihoslovenské komise, jež pro ni zajistil její promotér a profesor dějin východní Evropy a Balkánského poloostrova Jaroslav Bidlo. Hlavním úkolem pro ni bylo sepsat dějiny československého a jihoslovenského odboje za první světové války. Průkopnické bádání ji zcela pohltilo. Podnikla několik cest do Jugoslávie. Roku 1925 habilitovala v oboru obecných dějin

---

¹⁶²Osobnosti Prahy – *Eliška Krásnohorská*. [online] 2014. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/eliska-krasnohorska-spisovatelka-a-emancipovana-bojovnice-za-prava-zen>.

¹⁶³TANGLEROVÁ, H. *Cena Milady Paulové*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2011. s. 3.

¹⁶⁴ŽURČANSKÝ, M. *Milada Paulová – první profesorka Univerzity Karlovy* [online]. 28. července 2013. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14626.html>.

východní Evropy. Stala se první docentkou Československé republiky. Roku 1935 opět jako první žena získala titul mimořádné profesorky. Opustila knihovní službu, aby se mohla plně věnovat pedagogické a vědecké práci. Koncem 20. let 20. století postupně získávala členství v domácích i zahraničních společnostech, včetně Královské české společnosti a České akademie věd a umění. Válka přerušila získání její řádné profesury, proto byla jmenována řádnou profesorkou až v listopadu 1945 a to se zpětnou platností z 28. října 1939. Od konce 30. let se těžištěm jejího vědeckého zájmu stala byzantologie. Zemřela 17. ledna 1970 v Praze.¹⁶⁵

9.2.1 Cena Milady Paulové

Od roku 2009 je každoročně udělována cena Milady Paulové, jež stanovilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR ve spolupráci s Národním kontaktním centrem – ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Významem udílení je veřejně ocenit vědeckou práci významných českých badatelek. Cena Milady Paulové podporuje ženy ve vědě a inspiruje začínající vědkyně nebo studující. Je určena významným osobnostem a vědkyním za jejich přínos. Jedná se o ženy, které se angažují v akademické, občanské nebo soukromé sféře. Cena je každoročně udělována v jiné oblasti. První ročník byl věnován ekologii a udržitelnému rozvoji. První cenu převzala RNDr. Milena Rychnovská, DrSc.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ ĎURČANSKÝ, M. *Albína Dratvová – první docentka Přírodovědecké fakulty UK* [online]. 28. června 2013. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14626.html>.

¹⁶⁶TENGLEROVÁ, H. *Cena Milady Paulové* [online]. 2001. [2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.zenyaveda.cz/cena-m-paulove/2062-o-cene-m-paulove/>.

9.3 Albína Dratvová (1892-1969)

Narodila se 2. ledna 1892 v Praze. Pocházela z rodiny soukromého úředníka. Dětství prožila na Královských Vinohradech. V letech 1907 až 1911 studovala v pražském ústavu pro vzdělávání učitelek. Roku 1913 složila maturitní zkoušku na Akademickém gymnáziu. Taktéž se toho roku zapsala ke studiu na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. Studovala matematiku, logiku a filozofii. 19. ledna 1918 promovala na doktorku filozofie. Po skončení vysokoškolského studia pracovala jako středoškolská profesorka. Zprvu na holešovickém dívčím lyceu, později na dívčím gymnáziu Minerva. Od roku 1928 byla odbornou pracovnící pedagogického oddělení Ministerstva školství a národní osvěty. Především se zabírala středoškolskými osnovami a psaním středoškolských učebnic. Roku 1932 se habilitovala z filozofie přírodních věd. Jako soukromá docentka přednášela na PřF UK. Z Ministerstva školství odešla na vlastní žádost do důchodu po německé okupaci Československé republiky. 1. prosince 1969 ve věku nedožitých 78 let zemřela.¹⁶⁷ (viz. příloha G)

---

¹⁶⁷Albína Dratvová. [online]. 2009. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/dratv.html>.

9.4 Alice Masaryková (1879-1966)

První docentka historie na pražské univerzitě. Zakladatelka a první předsedkyně Československého červeného kříže. Narodila se 3. května 1879 ve Vídni. Když jí byly tři roky, přestěhovali se do Prahy, kde její otec *T. G. Masaryk* přednášel na pražské univerzitě. Ve třinácti letech přestoupila z měšťanské školy do prvního dívčího gymnázia Minerva. Po maturitě roku 1898 na Minervě se zapsala na lékařskou fakultu, avšak zde dívky byly přijímány mimořádně a to pouze jako posluchačky, jako studentky nemohly dělat zkoušky. Po roce studia lékařskou fakultu opustila a zapsala se na filozofickou fakultu.¹⁶⁸

Pro získávání dalších vědomostí a zkušeností se po studiích na UK rozhodla pro studijní pobyt v Chicagu. V letech 1904 až 1905 studovala americké sociální poměry v městě Lake u Chicaga. Po návratu z ciziny roku 1905 nastoupila jako středoškolská učitelka na dívčím gymnáziu v Českých Budějovicích, kde vyučovala zeměpis a dějepis. Od roku 1910 učila v Praze. Od října 1915 byla vězněna na osm měsíců ve Vídni. Po skončení války a vzniku samostatného státu stála u vzniku československé školy pro ošetřovatelky a Vyšší sociální školy. Roku 1919 založila Československý červený kříž, v němž byla předsedkyní. Po smrti matky roku 1923 převzala roli první dámy. Okupaci prožila v Chicagu, kde také 29. listopadu 1966 zemřela.¹⁶⁹ (viz. příloha H)

---

¹⁶⁸ Občanské sdružení klubu historie – československý červený kříž – *Alice Masaryková*. [online]. 2009. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.klubhistorieck.wgz.cz/rubriky/obcanske-sdruzeni-klubu-historie/ceskoslovensky-cervenyy-kriz-v/dr-alice-garrigue-masarykova-3-5>.

¹⁶⁹ SEKYRKOVÁ, M. *Alice Masaryková – první doktorka historie na pražské univerzitě*. [online]. 10. května 2013. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14452.html>.

9.5 Anna Honzáková (1875-1940)

První doktorka lékařství na české univerzitě. Anna Honzáková se narodila 16. listopadu 1875 v Kopidlně. O medicínu se zajímala již jako malé dítě, neboť byla jedním ze šesti dětí kopidlnského lékaře Jana Honzáka. Maturovala na dívčím gymnáziu Minerva roku 1895. Teprve až roku 1897 mohla s kolegyněmi přestoupit jako hospitantka na českou lékařskou fakultu.¹⁷⁰

10. března 1902 dostala povolení přistoupit k rigorózní zkoušce z gynekologie a porodnictví. Roku 1905 si, po marných snahách získat místo úřední lékařky, otevřela soukromou gynekologickou praxi v Praze, neboť muži ji nehodlali mezi sebe přijmout. Pacientky k ní do gynekologické praxe docházely nejen kvůli její odpornosti, rovněž také kvůli lidskému přístupu. V této praxi působila až do své smrti.¹⁷¹

Řadu let aktivně působila jako organizátorka v profesních a ženských organizacích. Byla velice aktivní v emancipačním hnutí. Šířila osvětu o základní antikoncepci a také o tom, jak se mají ženy bránit před těhotenstvím. Honzáková vědě obětovala možnost stát se matkou, pravděpodobně proto, že si nedokázala představit, jak skloubit rodinu s odbornou praxí. Byla odpůrkyní potratů. Angažovala se ve Spolku pro ženské studium na Minervě, v Ženském klubu českém, Výboru pro volební právo žen a v Ženské národní radě. Roku 1930 stála u zrodu Sdružení československých lékařek. Rovněž založila Fond na podporu chudým a nemocným ženám. S Klementinou Hanušovou napsaly knihu *Jak chránit dítě nákazy tuberkulosní* a napsala životní příběh české lékařky v knize *Dr. Med. Anna Bayerová 1853-1924, první česká lékařka ve Švýcarech*. Celý život se snažila o podporu většího zapojení žen do společnosti a své práci věnovala celý život. Nikdy se nevdala, ani neměla děti. Zemřela 13. října 1940 v Praze.¹⁷² (viz. příloha I)

---

¹⁷⁰SVOBODNÝ, P. *Anna Honzáková – první doktorka lékařství na české univerzitě v Praze*. [online]. 12. dubna 2013. [2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14336.html>.

¹⁷¹SVOBODNÝ, P. *Anna Honzáková – první doktorka lékařství na české univerzitě v Praze*. [online]. 12. dubna 2013. [2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14336.html>.

¹⁷²SVOBODNÝ, P. *Anna Honzáková – první doktorka lékařství na české univerzitě v Praze*. [online]. 12. dubna 2013. [2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14336.html>.

9.6 Marie Zdeňka Baborová – Čiháková (1877-1937)

Narodila se 17. ledna 1877 v Praze. Pocházela z rodiny řídicího učitele obecní školy. Marie chodila do obecné i měšťanské školy u sv. Jakuba na Starém Městě pražském. Roku 1890 se stala jednou z prvních studentek dívčího gymnázia Minerva. Roku 1903 se provdala za bankovního úředníka Stanislava Čiháka. Zapsala se mezi mimořádné posluchačky Filozofické fakulty české Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze roku 1895. O dva roky později začala řádně studovat, a to díky vyhlášece připouštějící ženy ke studiu na Filozofických fakultách. Jako mimořádná posluchačka zároveň navštěvovala přednášky na lékařské fakultě německé univerzity. Řadila se mezi první studentky, které byly rozhodnuty završit své vzdělání univerzitním diplomem.¹⁷³

Po promoci pracovala v Ústavu pro zoologii, srovnávací anatomii a embryologii české univerzity. Dále zpracovala několik hesel pro Ottův slovník naučný. Soukromě pracovala na velkém slovníku přírody se svým bratrem lékařem. Stala se první doktorkou filozofie na české Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. 29. září roku 1937 zemřela krátce po smrti svého manžela.¹⁷⁴

9.7 Anděla Kozáková – Jírová (1897-1986)

Narodila se 14. května 1897 v Humpolci. Na Právnické fakultě UK se první řádné studentky objevily až v akademickém roce 1918/1919. Jako první doktorka práv na české univerzitě v Praze promovala 19. prosince roku 1922. Po promoci pracovala jako právní úřednice v tiskovém odboru předsednictva ministerské rady a později jako úřednice ministerstva sociální péče. Roku 1928 složila notářské zkoušky a působila jako notářský substitut, poté jako náměstkyně notáře. Roku 1938 byla jmenována první veřejnou notářkou, nejen v Československu, nýbrž v celé Evropě. Kozáková se také angažovala ve veřejném životě, především v ženském hnutí, stejně tak jako její

---

¹⁷³SEKYROVÁ, M. *První doktorka filozofie na české Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze*. [online]. 13. února 2013. [2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14099.html>.

¹⁷⁴SEKYROVÁ, M. *První doktorka filozofie na české Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze*. [online]. 13. února 2013. [2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14099.html>.

příteřkyně a spolužačka JUDr. Milada Horáková. Působila ve výboru spolku pro ženské studium Minerva. Roku 1922 byla spoluzakladatelkou Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen a po dobu deseti let zastávala post místopředsedkyně. Výrazně se prosadila i v právnických profesních organizacích. Po válce pracovala jako místopředsedkyně výboru Spolku československých notářů a dále jako náměstkyně starosty Právnícké jednoty. Roku 1948 odešla do exilu, nejdříve do Francie, poté do USA, kde 1. června 1986 v Santa Barbaře zemřela.¹⁷⁵

9.8 Jarmila Veselá (1899-1972)

Narodila se 29. září 1899 v Praze. V letech 1918 až 1922 absolvovala Právníckou fakultu UK. 2. června 1923 byla promována doktorem práv jako jedna z prvních žen v Československu. Po absolutoriu nastoupila na praxi u okresního trestního soudu pro přestupky v Praze. Působila jako smluvní konceptní síla na ministerstvu spravedlnosti. Roku 1928 se habilitovala pro obor československé trestní právo a řízení. Stala se první asistentkou Kriminologického ústavu Právnícké fakulty UK. V akademickém roce vypsalala první přednášku. Věnovala se forenzní psychologii, metodám vyšetřování trestných činů aj. a zpravidla těmito tématy se na svých přednáškách zabývala.¹⁷⁶

Jarmila Veselá byla významnou ženskou představitelkou české trestně právní vědy v meziválečném období. Stala se první docentkou Právnícké fakulty UK. Po uzavření vysokých škol působila jako vedoucí kriminálně biologického oddělení české eugenické společnosti. Po druhé světové válce byla nucena na podnět zaměstnanecké rady Právnícké fakulty UK ukončit přednášky a byla zbavena místa asistentky

---

¹⁷⁵ SVOBODNÝ, P. *První notáře v Evropě blahopřál k promoci Masaryk*. [online]. 13. února 2013. [2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14096.html>.

¹⁷⁶ CAJTHAML, P. *Jarmila Veselá – první docentka Právnícké fakulty UK*. [online]. 18. listopadu 2013. [2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14852.html>.

Kriminologického ústavu Právnické fakulty UK. Opustila Právnickou fakultu a dále již nepůsobila, ani pedagogicky, ani vědecky. Zemřela 2. ledna 1972.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ CAJTHAML, P. *Jarmila Veselá – první docentka Právnické fakulty UK*. [online]. 18. listopadu 2013. [2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14852.html>.

ZÁVĚR

Druhá polovina 19. a první polovina 20. století bylo nejvýznamnějším obdobím ženského emancipačního hnutí v českých zemích. Snaha o rovnocennost a rovnoprávnost se postupem času stala základní myšlenkou ženského emancipačního hnutí. Ženské hnutí nebojovalo pouze za zlepšení postavení žen ve společenském a politickém životě, ale o celkové zlepšení vztahů mezi muži a ženami. Ženy usilovaly o zásadní změny, které by jim umožnily pracovat, zrovnoprávnily je a uznaly jejich osobnost i práva. Požadavky emancipovaných žen postupně rostly a to v důsledku ekonomické i politické potřeby. Ženy v 19. století začaly přicházet k poznání, že tradiční přístupy ve společnosti jsou nerovné a výrazně rozdílné. Usilovaly o odstranění těchto nespravedlivých přístupů. Snažily se zajistit přístup ke vzdělání a tím otevřít cestu ke zlepšení svých životních podmínek.

Zásadní roli sehrály ženské spolky, které hojně vznikaly ve druhé polovině 19. století. Nermalou měrou přispěly ke vzdělávání žen a pokořily tak některé stereotypy, se kterými se ženy po dlouhá léta potýkaly. Ženské spolky také důrazně upozorňovaly na nerovné příležitosti. Bojovaly za osvobození žen od předsudků, nevědomosti a izolace. Na konci tohoto procesu se z žen měla stát vzdělaná a zodpovědná žena, která bude schopna vést domácnost a zároveň pracovat mimo rodinu. Skutečnost, že se ženy sdružovaly ve spolcích, aktivně spolu trávily volný čas, vzdělávaly samy sebe, ale i ostatní, měla velký význam jak pro ně samotné, tak pro celou společnost. Veškerá spolková činnost vedla k rozvoji jejich osobnosti. Přesto že až do první světové války působily mimo politickou sféru a v podstatě neměly žádnou politickou moc, dosáhly eminentních výsledků. Až nově vzniklé Československo naplnilo i jejich politické cíle a to zajištěním volebního práva.

Diplomová práce analyzuje ženské hnutí v českých zemích. Další kapitoly jsou věnovány postavení žen ve společnosti a společenským rozdílům v postavení žen a mužů. Významná kapitola ženského vzdělávání ve vybraném období se konkrétně zaměřuje na první dívčí gymnázia, vysoké školy a boj za ženská povolání. Jádrem diplomové práce tvoří ženská spolková činnost, ve které byly vybrány a popsány nejvýznamnější ženské spolky a jejich výrazné ženské osobnosti. Dále se zaměřuje na

ženský tisk a politické aktivity žen, neboť se získáním volebního práva nastaly pro ženy radikální změny. Veškeré ženské snahy usilovaly o emancipovanou, vzdělanou, samostatnou ženu. Do diplomové práce je zařazena také kapitola Významné ženy UK, která demonstruje úspěch jednoho z významných cílů ženského hnutí vyrovnat se mužům i v akademické oblasti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- ABRAMSOVÁ, L. *Zrození moderní ženy. Evropa 1789-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-060-8.
- BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon, 2005. ISBN 80-86429-48-2.
- BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 9788024730288.
- BUBENÍČKOVÁ, R., HELEŠICOVÁ, V., MACHATKOVÁ, R. Tiskové pokyny pomnichovské republiky, *Odboj a revoluce* 7, 1969.
- BULÁNEK, F. *Žena jako meč*. Praha: VYŠEHRAD. 1981.
- BUREŠOVÁ, J. *Proměny společenského postavení českých žen v 1. polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-2440-248-3.
- CYPRO, M. *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama. 1984.
- ČADKOVÁ, K., LENDEROVÁ, M., STRÁNÍKOVÁ, J. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-920-5.
- HECZKOVÁ, L. *První léta časopisu Ženské listy: Co chtěla kritička Eliška Krásnohorská? Dějiny žen: aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*. Sborník příspěvků. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006.
- HECZKOVÁ, L. *Píšíci Minervy. Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: FFUP, 2009. ISBN 978-80-7308-282-6.
- HENDRYCHOVÁ, S., MAŘÍKOVÁ, H., ŠIKLOVÁ, J. a kol. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Sborník studií. Open Society Fund, Praha. 1999.
- HORSKÁ, P. *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-380-0.
- HORSKÁ, P., KUČERA, M. a kol. *Dětství, rodina, stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 978-80-7038-011-6.
- IVANOV, M. *Justiční vražda aneb smrt Milady Horákové*. Praha: nakladatelství XYZ, s. r. o. 2008. ISBN 978-7388-035-4.
- KUBÍČEK, J. *Česká retrospektivní bibliografie: Řada 2, Časopisy*. Brno: Sdružení knihoven ČR, Moravská zemská knihovna, 2007. ISBN 978-80-86249-48-3.

- LÁB, F., LÁBOVÁ, A. *Podíl obrazových časopisů na rozvoji vizuální kultury první poloviny 20. Století*. Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. roč. 55. 2010. ISSN 0036-5351.
- LENDEROVÁ, M. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1.
- LENDEROVÁ, M. *K hříchu i k modlitbě: Žena v minulém století*. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0737-5.
- LENDEROVÁ, M. a kol. *Z dějin české každodennosti*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1683-4.
- MACURA, V. *Znamení zrodu: České obrození jako kulturní typ*. Praha: Československý spisovatel. 1983.
- MALÍNSKÁ, J. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení ženy v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-86429-42-3.
- NEUDORFLOVÁ, M., L. *České ženy v 19. století. Úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: Janua, 1999. ISBN 80-902622-2-8.
- PAVLÍK, P. *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*. Praha: Gender Studies, 2004. ISBN 80-86520-04-8.
- ŠTĚPÁNOVÁ, I., SECKÁ, M., SOCHOROVÁ, L. *Ženy rodiny Náprstkovy*. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-354-9.
- ŠNOR, R., SEJCHLOVÁ, I. *Právní dějiny*. Domažlice: J. Křiška, 1998. ISBN 80-86164-02-0.
- TANGLEROVÁ, H. *Cena Milady Paulové*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 2011. ISBN 978-80-7330-197-2.
- UCHALOVÁ, E. *Česká móda 1918-1939: Elegance 1. republiky*. Praha: Olympia, 1996. ISBN 80-7033-424.
- URBAN, O. *Česká společnost 1848 – 1918*. Nakladatelství Svoboda, Praha. 1982.
- URBÁNEK, Z. *Dopisy Milady Horákové*. Praha: Lidové noviny, 1990.
- VLAŠÍNOVÁ, D. *Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. Eliška Krásnohorská*. Praha: MELANTRICH, 1987.
- VOŠAHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I*. Praha: Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0088.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Albína Dratvová. [online]. 2009. [cit. 2014-02-19]. Dostupné z:

<http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/dratv.html>.

Alice Masaryková. [online]. 2012. [2014-02-19]. Dostupné z:

<http://media1.wgz.cz/images/media1:5101649918097.jpg/Alice%20Garrigue%20Masarykov%C3%A1%20zakladatelka%20%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9ho%20%C4%8Derven%C3%A9ho%20k%C5%99%C3%AD%C5%BEE.jpg>.

Anna Honzáková. [online]. 2013. [2014-02-20]. Dostupné z:

<http://www.galerie-ne.cz/profilu/detail/id/59/anna-honzakova-cesta-pro-devet-set-medicek>

ANDROCENTRISMUS – význam slova. Podle *androcentrismus* [online]. 2008. [cit. 2013-11-12]. Dostupné z:

<http://www.infoz.cz/androcentrismus/>.

BACHOVSKÝ ABSOLUTISMUS – význam slova. Podle *bachovský absolutismus* [online] 2012. [cit. 2013-11-07]. Dostupné z:

<http://www.ius-wiki.eu/historie/pfuk/cech/zkouska/skupina-a/otazka-31>.

Božena Kunětická-Viková. [online]. 2007. [2014-02-20]. Dostupné z:

http://www.onb.ac.at/ariadne/vfb/bio_vikova.htm

CAJTHAML, P. *Jarmila Veselá – první docentka Právnické fakulty UK.* [online]. 18.

listopadu 2013. [2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14852.html>.

ŘURČANSKÝ, M. *Milada Paulová - první profesorka Univerzity Karlovy.* [online].

10. července 2013. [cit. 2014-02-19]. Dostupné z:

<http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14626.html>

ŘURČANSKÝ, M. *Albína Dratvová – první docentka Přírodovědecké fakulty UK*. [online]. 28. června 2013. [cit. 2014-02-19]. Dostupné z:
<http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14626.html>

Eliška Krásnohorská. [online]. 2014. [2014-02-19]. Dostupné z:
<http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/eliska-krasnohorska-spisovatelka-a-emancipovana-bojovnice-za-prava-zen>.

Františka Plamínková [online]. 2014. [2014-02-20]. Dostupné z:
<http://www.pspu.cz/clanky/historie-sboru/frantiska-plaminkova--1875-1942-/>.

Jan Drda. KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století [online]. 2001. [cit. 2013-10-24]. Dostupné z:
<http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php>.

JESENSKÁ, M. Spisovatelé [online]. 1996. [cit. 2013-10-24]. Dostupné z:
<http://www.spisovatele.cz/milena-jesenska#cv>.

Karolina Světlá [online]. 2001. [2014-02-26]. Dostupné z:
<http://www.ld.johannesville.net/svetla>

KONKORDÁT – význam slova. Podle *konkordát* [online]. 17. května 2005. [cit.2013-12-06]. Dostupné z:
<http://www.cs.wikipedia.org/wiki/Konkord%C3%A1t>.

KOEDUKACE – význam slova. Podle *koedukace* [online]. 2012. [cit.2014-01-15]. Dostupné z:
<http://www.slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/koedukace>.

Milada Paulová. [online]. [2014-02-19]. Dostupné z:
<http://www.forum.cuni.cz/fukII2/historia.ISO2.html>.

Náprstek Vojtěch [online]. [2014-02-20]. Dostupné z:
<http://www.leccos.com/index.php/clanky/naprstek-vojtech>.

Občanské sdružení klubu historie – československý červený kříž – *Alice Masaryková*.
[online]. 2009. [2014-02-19]. Dostupné z:
<http://www.klubhistorieck.wgz.cz/rubriky/obcanske-sdruzeni-klubu-historie/ceskoslovensky-cervený-kriz-v/dr-alice-garrigue-masarykova-3-5>.

Osobnosti Prahy – *Eliška Krásnohorská*. [online]. 2014. [cit. 2014-02-19].
Dostupné z:
<http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/eliska-krasnohorska-spisovatelka-a-emancipovana-bojovnice-za-prava-zen>.

REÁLKA – význam slova. Podle *reálka* [online]. 21. října 2011. [cit. 2013-12-06].
Dostupné z:
<http://www.cs.wiktionary.org/wiki/re%C3%A1lka>.

SEKYRKOVÁ, M. *Alice Masaryková – první doktorka historie na pražské univerzitě*.
[online]. 10. května 2013. [2014-02-19]. Dostupné z:
<http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14452.html>.

Skupina členek Amerického klubu dam, rok 1871, foto: Archiv NM. [online]. 2012.
[2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/americky-klub-dam-a-ceska-spolecnost-19-stoleti>.

SVOBODNÝ, P. *Anna Honzáková – první doktorka lékařství na české univerzitě v Praze*. [online]. 12. dubna 2013. [2014-02-20]. Dostupné z:
<http://www.iforum.cuni.cz/IFORUM-14336.html>.

ŠTRBÁŇOVÁ, S. *Ženy badatelky v době první československé republiky*. [online]. 2008. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z:
<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>

TENGLEROVÁ, H. *Cena Milady Horákové*. [online]. 2001. [cit. 2014-02-20].

Dostupné z:

<http://www.zenyaveda.cz/cena-m-paulove/2062-o-cene-m-paulove/>.

ÚSTAVNÍ LISTINA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY. [online]. 1995-2013. [cit.

2014-01-12]. Dostupné z:

http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.

Zákon o tisku [online]. 2008. [cit. 2013-11-07]. Dostupné z:

<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-3-1863/>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Skupina členek Amerického klubu dam

Příloha B – Vojtěch Náprstek

Příloha C – Františka Plamínková

Příloha D – Božena Kunětická – Viková

Příloha E - Eliška Krásnohorská (Pechová)

Příloha F – Milada Paulová

Příloha G – Albína Dratvová

Příloha H – Alice Masaryková

Příloha I – Anna Honzáková

PŘÍLOHY

Příloha A – Skupina členek Amerického klubu dam, rok 1871.

178

---

¹⁷⁸ Skupina členek Amerického klubu dam, rok 1871, foto: Archiv NM. [online]. 2012. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/americky-klub-dam-a-ceska-spolecnost-19-stoleti>.

Příloha B – Vojtěch Náprstek

179

---

¹⁷⁹*Náprstek Vojtěch.* [online]. [2014-02-20]. Dostupné z:
[http://www.leccos.com/index.php/clanky/naprstek-vojtech.](http://www.leccos.com/index.php/clanky/naprstek-vojtech)

Příloha C – Františka Plamínková

180

---

¹⁸⁰Františka Plamínková. [online]. 2014. [2014-02-20]. Dostupné z [www:http:// http://www.pspu.cz/clanky/historie-sboru/frantiska-plaminkova--1875-1942/](http://www.pspu.cz/clanky/historie-sboru/frantiska-plaminkova--1875-1942/).

Příloha D – Božena Kunětická – Viková

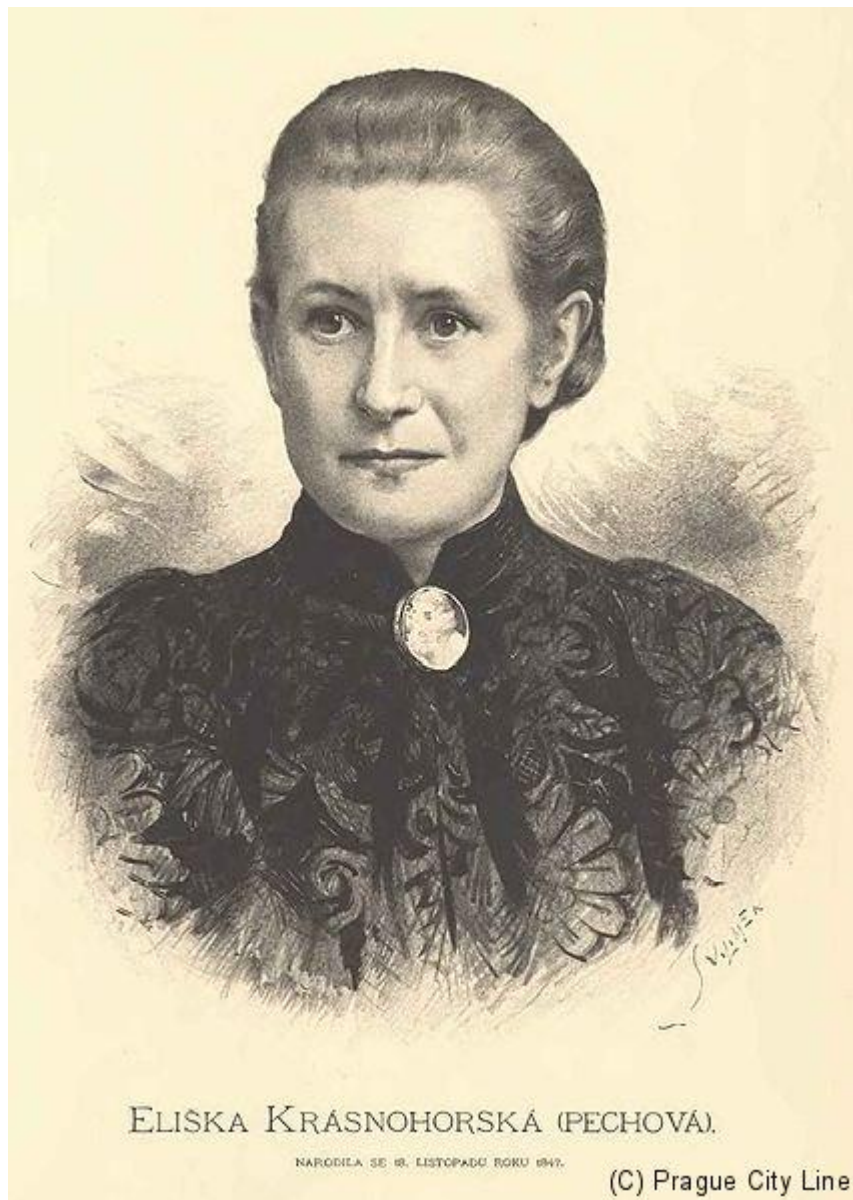

181

---

¹⁸¹Božena Kunětická-Viková. [online]. 2007. [2014-02-20]. Dostupné z [www:http://
http://www.onb.ac.at/ariadne/vfb/bio_vikova.htm](http://www.onb.ac.at/ariadne/vfb/bio_vikova.htm).

Příloha E – Eliška Krásnohorská (Pechová)

182

---

¹⁸²Eliška Krásnohorská. [online]. 2014. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/osobnosti-prahy/eliska-krasnohorska-spisovatelka-a-emancipovana-bojovnice-za-prava-zen>.

Příloha F – Milada Paulová

183

---

¹⁸³ *Milada Paulová*. [online]. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://forum.cuni.cz/fukII2/historia.ISO2.html>.

Příloha G – Albína Dratvová

184

---

¹⁸⁴ *Albína Dratvová*. [online]. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/dratv.html>.

Příloha H – Alice Masaryková

185

---

¹⁸⁵ *Alice Masaryková.* [online]. 2012. [2014-02-19]. Dostupné z: <http://media1.wgz.cz/images/media1:5101649918097.jpg/Alice%20Garrigue%20Masarykov%C3%A1%2C%20zakladatelka%20%C4%8Ceskoslovensk%C3%A9ho%20%C4%8Derven%C3%A9ho%20k%C5%99%C3%AD%C5%BEe.jpg>.

Příloha I – Anna Honzáková

186

---

¹⁸⁶ *Anna Honzáková*. [online]. 2013. [2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.galerie-ne.cz/profily/detail/id/59/anna-honzakova-cesta-pro-devet-set-medicek>.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Pavliková

Obor: Andragogika

Forma studia: prezenční

Název práce: Ženské hnutí v českých zemích a významné ženy UK v 2. pol. 19. a 1. pol. 20. století.

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů českých použitých zdrojů: 31

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 27

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miroslava Váňová, CSc.